

COLLECTIVISME ALS MOTIVATIE VOOR HET TONEN VAN BETROKKENHEID BIJ HET REALISEREN VAN WATERBASSINS

BACHELOR THESIS LANDSCHAPSARCHITECTUUR EN RUIMTELIJKE PLANNING

Wes Dekkers

oktober 2020

LUP-808012

Bron illustratie titelpagina: <https://www.bd.nl/meierij/boerenerf-verandert-drastisch-door-droge-zomers-we-hebben-misschien-wel-te-lang-gebruikgemaakt-van-veerkracht-van-de-aarde~a533a3b4/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Naam:	Wes Dekkers
Studentnummer:	980128176040
E-mailadres:	wes.dekkers@wur.nl
Opleiding:	Bachelor Landschapsarchitectuur & Ruimtelijke Planning
Vakcode:	LUP80812
Onderwijsinstelling:	Wageningen University and Research
Begeleider:	Gerrit Kleinrensink
Tweede begeleider:	Zayra Ramos Bendana
Tweede lezer/examinator:	Gerrit-Jan Carsjens
Datum van inleveren:	20 Oktober 2020

1. VOORWOORD

Na iets meer dan drie jaar ben ik aan het einde gekomen van mijn opleiding Landschapsarchitectuur en Ruimtelijke Planning aan de Wageningen Universiteit. Deze studie wordt afgesloten met een bachelor thesis en daarvoor fungeert dit onderzoek. Het kiezen van een onderwerp was de eerste stap in dit proces. Ik vond het erg belangrijk dat ik iets koos waar ik zelf veel interesse voor had, omdat het anders lastig zou zijn om mijn volle inzet en motivatie te tonen.

In de planning studio's tijdens mijn studie was ik altijd al geïnteresseerd in alles rondom het thema water. In de laatste grote studio had ik al wat onderzoek gedaan naar waterbassins en ik merkte toen meteen dat ik het idee van waterbassins erg interessant vond. Daarom besloot ik dat ik tijdens mijn thesis verder onderzoek wilde doen naar waterbassins.

Tijdens de eerste meeting met mijn begeleider werd mij meteen verteld dat het niet de bedoeling was dat wij zelf een ontwerp of plan gingen maken. Dit vond ik best wel jammer, want dat is waarvoor ik word opgeleid. Ondanks dat wilde ik toch graag onderzoek doen naar waterbassins. Na veel denken en tobben kwam daar uiteindelijk uit dat ik onderzoek wilde doen naar wat boeren motiveert om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins. Op deze manier kon ik wetenschappelijk onderzoek doen naar iets wat ik echt interessant vond.

Voordat ik aan de thesis begon was ik erg gespannen en onzeker. Ik wist niet zeker of ik het wel voor elkaar kon krijgen om een goede thesis te schrijven. Dit gevoel bleef de eerste weken nog erg bij mij. De eerste weken had ik nog niet een duidelijke richting in het onderzoek, en ik wist niet zeker meer of waterbassins wel een goed onderwerp was. Gelukkig kon ik na goed overleg met mijn begeleider, Gerrit Kleinrensink, starten met het onderzoek. Toen ik eenmaal de interviews met de respondenten had afgenomen groeide mijn vertrouwen en lol in het onderzoek. Ik had eindelijk een duidelijke richting, en vanaf dat moment kreeg ik ook echt plezier in mijn onderzoek.

Voor alle hulp bij het schrijven van de thesis en de duidelijke, opbouwende en eerlijke kritiek wil ik graag mijn begeleider Gerrit Kleinrensink bedanken. Verder wil ik ook de heren Theo van Es en Kees Gommeren bedanken. Zij hebben mij geholpen om in contact te komen met de respondenten. Als laatste wil ik alle respondenten bedanken die ik heb mogen interviewen. Zonder hun was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Wes Dekkers

's-Gravenhage, 19 oktober 2020

2. SAMENVATTING

In de hele wereld krijgen wij te maken met klimaat verandering. Ook in Nederland is dit het geval. Dit betekent dat we te maken meer heviger weer. Dit kan zorgen voor wateroverlast tijdens perioden van piekneerslag, maar we krijgen ook te maken met langere perioden van droogte. Waterbassins kunnen hier een oplossing voor zijn. Deze bassins slaan water op tijdens piekneerslag, om zo wateroverlast te voorkomen, en dit water kan later weer worden gebruikt in perioden van droogte. De huidige studies richten zich vooral op het technische en economische aspect van waterbassins en niet op het sociale aspect. Dit is waar de knowledge gap zich bevindt. Het doel van dit onderzoek is om uit te vinden wat boeren motiveert om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins.

De literatuur laat zien dat collectivisme een belangrijke motivatie kan zijn om betrokkenheid te tonen. Dit onderzoek focust zich louter op collectivisme. Hieruit komt ook de hoofdvraag voort: *“Draagt collectivisme bij aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins op het land van de boer?”*

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden is gebruikt gemaakt van semigestructureerde interviews. In totaal zijn vier respondenten geïnterviewd. De vier respondenten zijn allemaal agrarisch ondernemer. Tijdens de interviews is gelet op drie factoren die collectivisme kunnen veroorzaken. Deze factoren zijn het delen van materiële bronnen, het delen van niet- materiële bronnen en het delen van uitkomsten (Hui, 1988, p. 20). Door deze factoren te gebruiken is collectivisme meetbaar geworden.

Uit de resultaten blijkt dat bij het delen van materiële bronnen, vooral het delen van grond een negatieve invloed heeft op het ontstaan van collectivisme. De respondenten geven aan dat niet alleen de grond verdwijnt, maar ook de bijbehorende productie capaciteit. Ook het delen van kosten heeft een negatieve invloed. De respondenten geven aan dat het investeren in en kosten maken voor een bassin een investering is die zichzelf lastig terugverdient en stellen zich daarom terughoudend op. Zij geven aan dat het simpelweg heel lastig is om deze kosten terug te krijgen. Het delen van het water in het bassin heeft slechts een kleine invloed op het ontstaan van collectivisme als motivatie.

Bij het delen van niet- materiële bronnen gaat het om het delen van kennis. Dit heeft een positieve invloed op het ontstaan van collectivisme. De respondenten geven allemaal aan dat zij graag hun kennis delen bij projecten als het realiseren van een waterbassin. Als laatste het delen van uitkomsten. Hier heeft vooral het delen/combineren van functie een positieve invloed op het ontstaan van collectivisme. Vooral de combinatie tussen waterbassin en natuur wordt positief benoemd door de respondenten.

Uit het onderzoek kan geconcludeerd worden dat collectivisme bijdraagt aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren. Wel wordt dit negatief beïnvloed door het delen van materiele bronnen. Hierbij gaat het dan om een negatieve invloed door het delen van grond en het delen van kosten. Hier tegenover staat een grote positieve invloed door het delen van niet- materiele bronnen en het delen van uitkomsten. Het delen van niet materiele invloed wordt vooral positief beïnvloed door het delen van kennis. Het delen van uitkomsten wordt vooral positief beïnvloed door het delen/combineren van functies. Hierdoor kunnen we concluderen dat collectivisme bijdraagt aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins.

De beperking van dit onderzoek zit hem in de grootte van de steekproef. Voor dit onderzoek zijn vier respondenten en dat kan te weinig zijn. Hierdoor is het lastiger om de conclusies te laten gelden voor alle boeren en agrarisch ondernemers in Brabant of zelfs Nederland.

Naast beperkingen, heeft dit onderzoek ook een bepaalde kracht. De kracht van dit onderzoek zit hem in de specificiteit. Door alleen te focussen op collectivisme, waterbassins en boeren is het een heel specifiek onderzoek geworden. Dit zorgt er ook voor dat er sterkere conclusies kunnen worden getrokken.

3. INHOUDSOPGAVE

1.	Voorwoord	3
2.	Samenvatting.....	4
4.	Figuren- en tabellenlijst.....	6
5.	Begrippen	7
6.	Inleiding.....	8
	Maatschappelijke relevantie	8
	Wetenschappelijke relevantie.....	8
7.	Theoretisch kader	9
	Burgers, beleid en natuur: tussen draagvlak en betrokkenheid (2009).....	9
	Four Motives for Community Involvement (2002)	10
	Measurement of Individualism-Collectivism (1988)	11
	Conceptueel model	12
8.	Hoofd en deelvragen	13
9.	Methoden.....	14
	Data verzamelen	14
	Vraagstelling.....	14
	Data verwerken	15
	Validiteit	15
10.	Resultaten	16
	Overeenkomsten in resultaten	16
	Verschillen in resultaten	17
11.	Discussie.....	19
	Verwachtingen	19
	Nieuwe inzichten.....	19
	Beperkingen van het onderzoek	19
12.	Conclusie.....	20
	Het delen van materiele bronnen	20
	Het delen van niet- materiele bronnen.....	21
	Het delen van uitkomsten	21
	Algemene conclusie	21
13.	Adviezen.....	22
	Wetenschappelijke adviezen	22
	Maatschappelijke adviezen	22
14.	Bronnen	23
15.	Bijlagen 1 gedetailleerde resultaten	24

Respondent 1	24
Respondent 2	26
Respondent 3	27
Respondent 4	29
16. Bijlage 2 transcriptie interviews.....	31
Respondent 1	31
Respondent 2	34
Respondent 3	37
Respondent 4	39
17. Bijlage 3 Codeboek.....	43

4. FIGUREN- EN TABELLENLIJST

Figure 1: Nieuwsartikel wateroverlast door noodweer. Bron: Omroep Brabant	8
Figuur 2: Verschillen draagvlak en betrokkenheid. Bron: Elands & Turnhout, 2009	9
Figure 3: Vier motieven voor betrokkenheid. Bron: Batson et al., 2002	10
Figure 4: Schematische weergave conceptueel model	13
Figuur 5 Simplistische weergave codes.....	15
Figuur 6 codeboek volledig	18

5. BEGRIPPEN

Piekafvoer

Hoogste afvoer tijdens of na een regenperiode.

Waterbassin

Een nog te realiseren wateropvangbassin. Gebruikt om water op te vangen tijdens piekafvoer. Opgevangen water kan vervolgens gebruikt worden in perioden van droogte.

Collectivisme

Het doel om het welzijn te verbeteren van een hele groep of collectief. Dit collectief kan zowel klein als groot zijn. Denk hierbij aan twee mensen, een heel dorp, hele gemeente of zelfs een heel land (Batson et al., 2002, p. 443).

Motivatie

Datgene wat een individu tot een bepaald gedrag drijft.

Betrokkenheid

Het gaat hierbij om een actieve houding. Gedreven door gedrag en/of emoties (Elands & Turnhout, 2009).

6. INLEIDING

In de hele wereld krijgen wij te maken met klimaatverandering en Nederland is hier geen uitzondering op. Het weer in Nederland verandert en wordt extremer. De kans op extreem weer is de laatste jaren toegenomen (KNMI, 2020). Het gaat hierbij om hittegolven, zware neerslag of droogte. Zware neerslag zorgt voor veel problemen, met name wateroverlast. Extreem noodweer zorgt in minuten voor hele wijken die onder water staan. Maar niet alleen te veel water zorgt voor problemen, ook te weinig water zorgt voor problemen. We krijgen ook steeds meer te maken met langere perioden van droogte. Deze droogte kan zo erg zijn en zo lang duren dat er een water tekort dreigt.

In dit onderzoek ligt de focus op een specifieke oplossing die zowel wateroverlast en problemen met droogte kan voorkomen. Namelijk waterbassins en de motivatie voor het realiseren waterbassins. Deze bassins vangen water op tijdens piekafvoer en voorkomen op deze manier water overlast. Dit opgevangen water kan later tijdens droge perioden weer worden ingezet als er een watertekort dreigt. In dit onderzoek zal het specifiek gaan over het realiseren van waterbassins op het land van de boer. Om het mogelijk te kunnen maken dat boeren mee willen werken aan het realiseren waterbassins is het belangrijk om te weten wat boeren motiveert om mee te werken. Het gaat hier dus om nog te realiseren bassins op het land van de boer. Deze boeren hebben op dit moment nog geen waterbassin.

Home

Lokaal

Media

Meer

De wateroverlast na het noodweer in één minuut

27 juni om 14:20 • Aangepast 6 juli om 10:37

Ondergelopen straten na enorme hoosbui.

Het noodweer zorgde vrijdagavond opnieuw voor wateroverlast in Brabant. Straten konden het vele water niet aan, huizen liepen onder en op sommige plekken verzakte de stoep.

Figure 1: Nieuwsartikel wateroverlast door noodweer. Bron: Omroep Brabant

MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

In het eerste deel van de inleiding laat al zien dat het veranderende klimaat en het extreme weer voor veel problemen kunnen zorgen. Daarnaast worden waterbassins hier als een mogelijke oplossing aangedragen. Het land van boeren biedt veel ruimte voor het realiseren van deze bassins. Het doel van mijn thesis is om te onderzoeken wat boeren motiveert om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins en hoe deze betrokkenheid kan worden vergroot. Deze kennis kan tevens een belangrijke basis zijn voor vervolgonderzoeken. Met vervolgonderzoek zou bijvoorbeeld kunnen worden onderzocht hoe uitvoerders/projectontwikkelaars kunnen inspelen op deze motivatie om boeren zo nog meer te betrekken bij hun project. Dit onderzoek zou daar een belangrijke basis voor vormen.

WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

De huidige studies naar waterbassins richten zich vooral op het technische en economische aspect. Daarnaast zijn dit veelal korte inleidende of verkennende studies en geen echte wetenschappelijke onderzoeken. Een voorbeeld hiervan is de studie "PV installatie op waterbassin van Exploitatiemaatschappij de Krim" van de Gemeente Texel (gemeente Texel, 2016). Dit is dus ook precies waar de knowledge gap zich bevindt. Er is nog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het sociale aspect dat komt kijken bij het realiseren van waterbassins. Er is dus nog weinig tot niets bekend over welke sociale aspecten van invloed zijn op het motivatie tonen voor betrokkenheid bij het realiseren van waterbassins. Hier ligt dus een groot, dit onderzoek vult dat gat op.

7. THEORETISCH KADER

Het doel van dit onderzoek is om uit te vinden wat boeren motiveert om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins. Om dit te onderzoeken te kunnen uitvoeren is het zaak dat er eerst een sterk theoretisch kader wordt opgesteld. Dit kader wordt opgesteld met behulp van de bestaande literatuur. Met behulp van de theorie worden de begrippen motivatie en betrokkenheid verder uitgewerkt. Ook wordt de theorie gebruikt om erachter te komen hoe deze motivatie om betrokkenheid te tonen ontstaat en wat invloed heeft op deze motivatie. Daarnaast zal het theoretisch kader ook worden gebruikt om de hoofd- en deelvragen op te stellen.

BURGERS, BELEID EN NATUUR: TUSSEN DRAAGVLAK EN BETROKKENHEID (2009)

Betrokkenheid is een lastig begrip en wordt vaak verward of in een zin genoemd met draagvlak. Echter zijn de verschillen tussen deze twee groot. De literatuur geeft diverse voorbeelden van waar wel sprake is van draagvlak, maar waar er geen bereidheid is om zelf offers te brengen. Draagvlak betekent dus niet automatisch dat er ook sprake is van betrokkenheid. Dit artikel laat verschillende redenen om actief betrokken te zijn zien. Dit kan bijvoorbeeld emotionele betrokkenheid zijn, maar betrokkenheid kan ook worden aangewakkerd om een positief imago te creëren. Daarnaast kan betrokkenheid ontstaan door de gevolgen die betrokkenheid heeft voor de eigen belangen. Hieruit is te concluderen dat betrokkenheid een belangrijke pijler en sterke toevoeging is op het begrip draagvlak. Het belangrijkste verschil tussen draagvlak en betrokkenheid is dat betrokkenheid actief is. Bij betrokkenheid komt bepaald gedrag kijken en dit gedrag wordt beïnvloed door motieven. In de tabel hieronder is duidelijk te zien wat de belangrijkste verschillen zijn tussen simpel draagvlak en betekenvollere betrokkenheid (Elands & Turnhout, 2009). Dit artikel laat al wat kleine motivaties zien die betrokkenheid kunnen aanwakkeren, echter dit is nog lang niet concreet genoeg. Om de motivatie voor betrokkenheid concreter te maken is meer literatuuronderzoek nodig.

Draagvlak	Betrokkenheid
Passief, het draait om waardering en acceptatie	Actief, het gaat om gedrag of emoties
Verschillende gradaties van acceptatie: van authentieke acceptatie tot afgedwongen en geforceerde acceptatie. Verschillende aspecten van beleid: probleemdefinitie, noodzaak tot ingrijpen, concrete maatregelen	Verschillende natuurbetrokken activiteiten met drie rollen: beschermer, gebruiker en beslisser. Binnen de rol als beslisser zijn verschillende vormen van burgerschap mogelijk
Inhoudelijke consensus is een voorwaarde	Inhoudelijke consensus niet nodig
Natuurvisies zijn voorspellers van draagvlak	Veel verschillende motieven voor betrokkenheid mogelijk, waaronder emotionele betrokkenheid bij natuur
Kan worden beïnvloed door educatie, door het bevorderen van natuurervaringen of door natuurbeleid aan te laten sluiten bij natuurvisies	Kan worden beïnvloed door educatie, door het bevorderen van natuurervaringen of door vormen van medeverantwoordelijkheid en zelfsturing mogelijk te maken

Figuur 2: Verschillen draagvlak en betrokkenheid. Bron: Elands & Turnhout, 2009

FOUR MOTIVES FOR COMMUNITY INVOLVEMENT (2002)

Er zijn al wat kleine voorbeelden van hoe betrokkenheid kan worden aangewakkerd en beïnvloed kan worden door bepaalde motieven geïntroduceerd. Deze voorbeelden zijn echter nog lang niet concreet genoeg. Om dit onderzoek uit te kunnen voeren moeten we opzoek naar concretere motieven voor het tonen van betrokkenheid.

In het volgende artikel worden vier belangrijke drijfveren uiteengezet die kunnen werken als motivatie voor het tonen van meer betrokkenheid. Deze vier hoofd motivaties zijn egoïsme, altruïsme, collectivisme en principisme. Motivatie voor betrokkenheid ontstaat door al deze drijfveren en hun samenspel. Het is dus goed mogelijk dat meerdere van deze drijfveren tegelijk aanwezig zijn. De motieven kunnen elkaar tevens versterken of juist tegenwerken. In de figuur staan de belangrijkste motieven samengevat. Deze motieven zullen onder het schema verder worden uitgewerkt (Batson et al., 2002, p. 443).

Table 1. Four Motives for Community Involvement

Motive	Ultimate Goal	Strength(s)	Weakness(es)
Egoism	Increase one's own welfare.	Many forms; easily invoked; powerful.	Increased community involvement relates to the motive only as an instrumental means or unintended consequence.
Altruism	Increase the welfare of one or more other individuals.	Powerful; may generalize to group of which other is a member.	May be limited to individuals for whom empathy is felt; increased community involvement relates to the motive only as an instrumental means or unintended consequence.
Collectivism	Increase the welfare of a group or collective.	Powerful; directly focused on common good.	May be limited to ingroup.
Principlism	Uphold some moral principle (e.g., justice).	Directed toward universal and impartial good.	Often seems weak; vulnerable to rationalization.

Figure 3: Vier motieven voor betrokkenheid. Bron: Batson et al., 2002

Egoïsme is de meeste voor de hand liggende rede om actief betrokken te zijn. Met egoïsme als drijfveer wordt ervan uitgegaan dat de actieve betrokkenheid uiteindelijk leidt tot een significant eigen voordeel. Daarnaast kan het ook zijn dat een persoonlijke actie of handeling, gericht op eigen voordeel, daarnaast ook toevallig voordelen met zich meebrengt voor het grotere goed. Het egoïsme kan verschillende doelen op zich hebben. Mensen kunnen betrokkenheid tonen voor materialistische beloningen, maar ook voor beter sociaal aanzien, en daarnaast ook om straffen, bijvoorbeeld boetes, te voorkomen. Het grootste probleem met egoïsme, is dat de betrokkenheid snel zal verdwijnen als men erachter komt dat ze door alleen te werken net zo veel voordeel kunnen krijgen. Het is dus zaak dat de voordelen groter zijn als er samengewerkt wordt en betrokkenheid wordt getoond (Batson et al., 2002, p. 443).

Bij **altruïsme** hebben de handelingen, en dus het betrokkenheid tonen, een voordeel voor meerdere individuen. De ultieme motivatie hier is het verbeteren van het welzijn van een of meerdere mensen, buiten jezelf om. Meestal wordt altruïsme gedreven door empathische emoties. Dit uit zich in gevoelens van sympathie, compassie en tederheid. Het probleem is echter dat deze gevoelens vaak maar worden gevoeld naar een hele specifieke groep en niet naar een gemeenschap als geheel. Grote maatschappelijke problemen kunnen dus niet vaak rekenen op empathie. Hierdoor zal dus ook de betrokkenheid lager uitvallen (Batson et al., 2002, p. 443).

Bij **collectivisme** komt de motivatie vanuit het doel om het welzijn te verbeteren van een hele groep of collectief. Dit collectief kan zowel klein als groot zijn. Denk hierbij aan twee mensen, een heel dorp, hele gemeente of zelfs een heel land. Het probleem bij collectivisme, is dat betrokkenheid meestal alleen wordt getoond als het groepen en/of collectieven beter maakt waar men, in dit geval de boer, zelf bij hoort. Er wordt al snel gedacht "dat is niet mijn probleem" (Batson et al., 2002, p. 443).

De laatste drijfveer van betrokkenheid is **principiisme**. De vorm van motivatie komt voort uit het houden aan een moraal principe. De druk om je te houden aan deze principes komt vaak vanuit de samenleving. Het probleem hiermee is dat het lastig te bepalen is wanneer een principe van toepassing is (Batson et al., 2002, p. 443).

MEASUREMENT OF INDIVIDUALISM-COLLECTIVISM (1988)

In de bovenstaande literatuur zijn vier verschillende motieven en drijfveren voor het tonen van betrokkenheid geïntroduceerd en concreter gemaakt. Hieruit blijkt dat collectivisme een belangrijke motivatie kan zijn voor het tonen van betrokkenheid.

Vanaf dit moment ligt de focus in dit onderzoek louter op collectivisme als mogelijke motivatie voor het tonen van betrokkenheid. Het doel van waterbassins is het oplossen van problemen waar meerdere mensen mee te maken krijgen. Wateroverlast tijdens piekafvoer raakt namelijk veel mensen. Daarnaast kunnen de baten die waterbassins leveren tijdens droogte hulp bieden aan meer mensen dan aan alleen de boer op wiens land het bassins gerealiseerd wordt. Omdat het dus telkens over de voor- en nadelen gaat die effect hebben op meer dan een persoon wordt ervoor gekozen om collectivisme als motivatie te nemen en hier verder onderzoek naar te doen. Voordat er onderzoek gedaan kan worden naar of boeren gemotiveerd worden door collectivisme is het belangrijk om collectivisme meetbaar te maken. Dit wordt gedaan met behulp van bestaande literatuur.

Collectivisme wordt veroorzaakt door een combinatie van gevoelens, emoties, geloof, ideologie en interpersoonlijk bezorgdheid. Hiermee kunnen zeven categorieën, ook wel factoren, worden opgesteld. Deze categorieën/factoren zorgen voor het ontstaan van een gevoel van collectivisme en liggen aan de basis van collectivisme als motivatie. (Hui, 1988, p. 20)

- 1) Overweging van implicaties (kosten en baten) van de eigen beslissingen en/of acties en het effect daarvan op andere mensen.
- 2) Het delen van materiële bronnen.
- 3) Het delen van niet-materiële bronnen. (Zoals tijd en kennis)
- 4) Gevoeligheid voor sociale invloeden.
- 5) Persoonlijk voorkomen beïnvloeden.
- 6) Delen van uitkomsten.
- 7) Betrokken voelen in anderen hun leven.

Met behulp van deze lijst is het mogelijk het concept collectivisme te operationaliseren. Deze zeven hoofdcategorieën worden namelijk breed gedragen door sociale wetenschappers. Nu we 7 duidelijke factoren hebben die collectivisme bepalen en meetbaar maken kunnen we een conceptueel model opstellen.

CONCEPTUEEL MODEL

In de literatuur zijn de begrippen collectivisme, motivatie en betrokkenheid geïntroduceerd. Hierna is de focus volledig op collectivisme gelegd. In de theorie over de vier verschillende motivaties voor betrokkenheid wordt collectivisme al kort geïntroduceerd. Hier worden ook al wat voorbeelden van drijfveren voor collectivisme genoemd. Dit was echter nog niet genoeg om het begrip collectivisme te operationaliseren. De literatuur geeft 7 factoren die collectivisme meetbaar maken. Door deze 7 factoren te gebruiken in dit onderzoek, is collectivisme meetbaar geworden.

Het onderzoeken van alle zeven de factoren zal in dit kleine onderzoek echter te veel tijd kosten. Daarnaast moeten de factoren ook relevant zijn voor het project, namelijk het realiseren van waterbassins op het land van de boer. Ook is het belangrijk dat er genoeg informatie over de factoren te verkrijgen is.

Om zo veel mogelijk informatie te krijgen, genoeg tijd te hebben voor het onderzoek, en de meest relevante factoren te gebruiken is er voor gekozen om alleen te focussen op de volgende drie factoren:

- 1. Het delen van materiële bronnen.**
- 2. Het delen van niet-materiële bronnen. (Zoals tijd en kennis).**
- 3. Delen van uitkomsten.**

Deze drie factoren zijn uitgekozen, omdat deze drie factoren het meeste effect hebben op het project, het realiseren van waterbassins. Allereerst het delen van materiële bronnen. Hierbij gaat het concreet om het delen van grond, het delen van kosten en het delen van het water in het bassin. De eerste bron die gedeeld wordt, is het land van de boer. Dit land is van de boer, maar zou voor met realiseren van een bassin gedeeld kunnen worden met of verkocht kunnen worden aan een projectontwikkelaar of andere externe partij. Daarnaast kost het realiseren van een waterbassin veel geld, de boer moet opdraaien voor een deel van deze kosten, maar de deze kosten kunnen ook gedeeld worden met andere partijen. Als laatste kan ook het water in het bassin, een andere belangrijke materiële bron, gedeeld worden met anderen als de realisatie compleet is. Bijvoorbeeld met anderen boeren in het gebied.

Verder is er ook het delen van niet- materiële bronnen gekozen als factor. Hierbij gaat het concreet om het delen van kennis. Deze belangrijke niet- materiële bron wordt veelvuldig gebruikt bij het realiseren van een waterbassin.

Ten slot, het delen van uitkomsten. De uitkomsten die het realiseren van een waterbassins biedt gaan veel mensen aan. Hierbij gaat het concreet om het delen van uitkomsten met de maatschappij, het delen van belangen en het delen van functie. De belangrijkste uitkomst die met de maatschappij kan worden gedeeld is het voorkomen van wateroverlast voor het stedelijk gebied tijdens piekafvoer. Bij het delen van belangen gaat het over het positief beïnvloeden van belangen van andere partijen. Bij het delen van functie wordt het waterbassin gecombineerd met meerdere functies.

Met behulp van het theoretisch raamwerk kunnen nu ook de hoofd- en deelvragen worden opgesteld. Deze hoofd- en deelvragen vloeien namelijk voort uit de literatuur. Het conceptueel model staat hieronder tevens schematisch weergegeven.

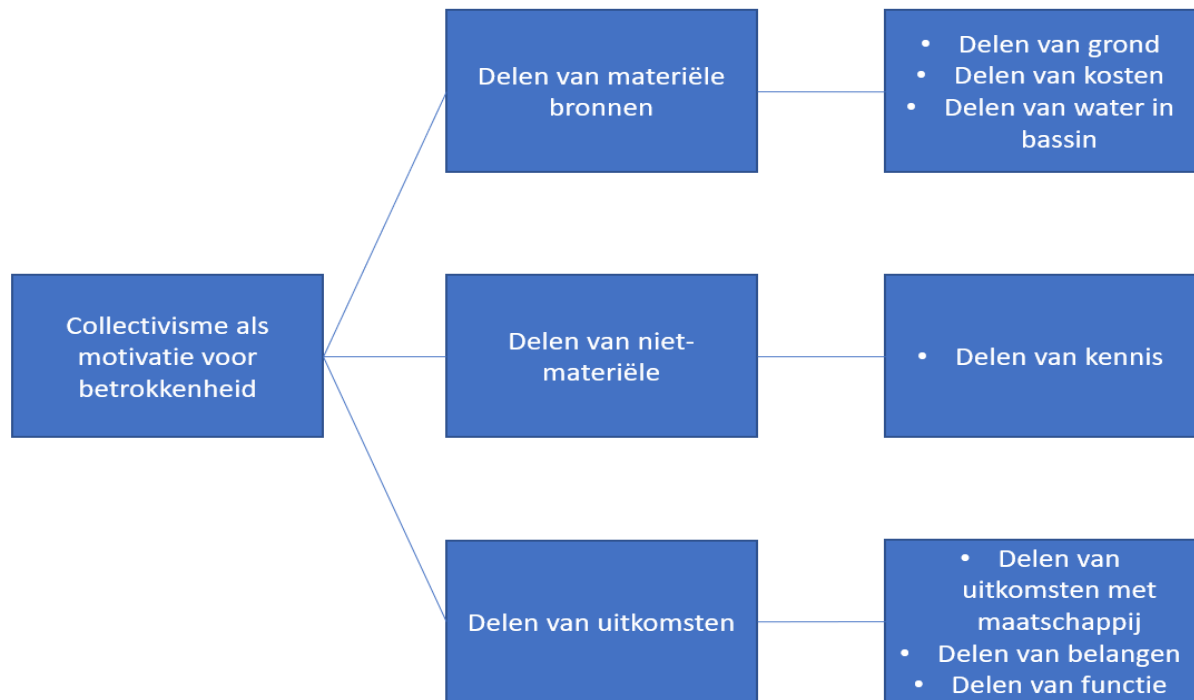

Figure 4: Schematische weergave conceptueel model

8. HOOFD EN DEELVRAGEN

Hoofdvraag

- Draagt collectivisme bij aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins op het land van de boer?

Deelvragen

- Draagt het delen van materiële bronnen bij het realiseren van waterbassins bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren?
- Draagt het delen van niet-materiële bronnen bij het realiseren van waterbassins bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren?
- Draagt het delen van uitkomsten die waterbassins met zich meebrengen bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren?

9. METHODEN

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet hoe het onderzoek wordt uitgevoerd. De methoden en de manier van data verzamelen worden hierin beschreven. Ook worden de beperkingen naar aanzien van de huidige situatie in Nederland en de validiteit van dit onderzoek besproken.

DATA VERZAMELEN

Het doel van dit onderzoek is om er achter komen of collectivisme zorgt voor motivatie bij boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van een waterbassin. Het gaat hier echt om de boeren zelf en of zij collectivisme ervaren als motivatie om betrokkenheid te tonen. Het gaat dus om persoonlijke gevoelens, gedachtes en redeneringen. Alleen door de persoonlijke verhalen te horen is er achter te komen of collectivisme bij de boeren een rol speelt bij het tonen van betrokkenheid.

Enquêtes zijn hiervoor niet geschikt, omdat deze niet diep genoeg gaan. Daarnaast wil ik het gesprek aangaan en dus niet vast zitten aan vooraf geselecteerde vragen, zoals bij een enquête. Verder is het in de korte tijd dat voor dit onderzoek staat haast onmogelijk om genoeg mensen te bereiken voor een enquête. Daarom kies ik voor semigestructureerde diepte interviews. Hierdoor heeft het interview een richting, maar is er genoeg ruimte om hier vanaf te wijken. Zo kan echt worden ingegaan op de persoonlijke gedachtegangen, gevoelens en redeneringen van de boeren. Iets wat onmogelijk is in een enquête.

Helaas zitten we ten tijden van dit onderzoek nog steeds midden in de coronacrisis. Dit betekent dat het lastig is om veel mensen te bereiken om te interviewen. Dit betekent dus ook dat er een bepaalde selectie moet worden gemaakt. Een steekproef dus. De coronacrisis maakt het namelijk onmogelijk om in de korte tijd van dit onderzoek een grote groep boeren te bereiken en hiermee in gesprek te gaan.

De steekproef bestaat uit boeren/agrarisch ondernemers met wie ik in contact ben gekomen via het heer van Es, mijn contactpersoon bij de Vereniging Kleine Kernen Noord-Brabant. Deze personen hebben zelf grote agrarische bedrijven en zijn dus uitermate geschikt om te interviewen. Via deze respondenten wil ik een duidelijk beeld vormen over of collectivisme een rol speelt bij het tonen van motivatie bij het realiseren van waterbassins.

VRAAGSTELLING

Bij het conceptueel model is ingegaan op de drie factoren die uitgekozen zijn om collectivisme operationeel te maken. Het gaat hierbij om het delen van materiële bronnen, het delen van niet-materiële bronnen en het delen van uitkomsten. Tijdens de interviews wordt dieper ingegaan op deze factoren. Dit is de beste manier om beste informatie krijgen om erachter te komen of collectivisme een rol speelt bij boeren om motivatie te tonen.

Tijdens deze interviews wil ik echt het gesprek aangaan. Daarom is er ook voor interviews gekozen en niet voor enquêtes. Toch moet het interview een bepaalde kant op laten gaan. Dit wordt gedaan door voorafgaand aan de interviews wat vragen op te stellen die ingaan op de factoren. Deze informatie is simpelweg nodig, omdat collectivisme anders niet meetbaar is. Wel is het zaak te benadrukken dat deze vragen slechts een richtlijn betreffen. De bedoeling is echt om het gesprek aan te gaan zonder vaste handvaten, maar met de mogelijkheid tot sturing in een bepaalde richting. Bij deze sturing is het wel belangrijk dat de deelnemers niet in een bepaalde mening of denkwijze worden geduwd. Verder is er altijd ruimte om tijdens het interview vragen aan te passen en/of met nieuwe vragen te komen. Het betreft hier dus een semigestructureerd interview, zonder een vaste set aan vragen.

DATA VERWERKEN

Omdat het semigestructureerde interviews betreft zal het resultaat ongetwijfeld zijn dat er veel verschillende reacties en verhalen worden losgemaakt bij de respondenten. Deze verhalen en reacties leveren een hoop data op en deze moet worden verwerkt om het bruikbaar te maken voor het onderzoek. De eerste stap is het transcriberen van de interviews. De getranscribeerde interviews zijn terug te vinden in Bijlage 2.

Stap twee is het coderen van de getranscribeerde interviews. Dit coderen wordt gedaan aan de hand van de drie factoren die collectivisme meetbaar maken. Deze factoren zijn eerder opgesteld met behulp van de literatuur en deze worden bij het coderen als kernbegrippen gezien. De kernbegrippen zijn; *het delen van materiele bronnen, het delen van niet-materiele bronnen en de delen van uitkomsten*. Vervolgens heb ik de kernbegrippen verder opgedeeld in sub begrippen. Daarnaast is er ook nog ruimte voor extra codes als deze significant zijn voor de resultaten voor het onderzoek. De overige codes zijn inductief toegevoegd aan het codeboek, en zullen ook behandeld worden in het hoofdstuk 'Aanbevelingen'.

In de tabel hieronder staan de codes simplistisch weergegeven. Hierin zijn de kernbegrippen en de sub begrippen te lezen. Het volledig uitgewerkte codeboek is terug te vinden in het hoofdstuk 'resultaten' en in Bijlage 3.

Beschrijving code	Code
1. Delen van materiële bronnen	
1.1 Delen van grond	1
1.2 Delen van kosten	2
1.3 Delen van het water in het bassin	3
2. Delen van niet materiële bronnen	
2.1 Het delen van kennis	4
3. Delen van uitkomsten	
3.1 Delen van uitkomsten met de maatschappij	5
3.2 Delen van belangen	6
3.3 Delen van functie	7

Figuur 5 Simplistische weergave codes

VALIDITEIT

Helaas zitten we op het moment van dit onderzoek nog midden in de coronacrisis. Dit zorgt er ook voor dat het extra lastig is om een grote groep mensen te bereiken. Daarnaast staat er ook nog een erg gelimiteerde tijd voor dit onderzoek. Deze twee factoren zorgen ervoor dat het lastig is om een goede representatieve steekproef op te stellen. De boeren die worden geïnterviewd moeten een afspiegeling zijn van de hele gemeenschap boeren in het gebied. Het probleem zit hem hier dus in de grootte van de steekproef. Omdat deze bestaat uit slecht vier deelnemers kan dit de validiteit beïnvloeden.

Niet alleen de grootte van de steekproef en de gelimiteerde tijd zijn een dreiging voor de validiteit van dit onderzoek. De theorie over het meten van collectivisme geeft zeven factoren aan die bepalend zijn voor het ontstaan van collectivisme. Wegens de korte tijd die ik heb voor het onderzoek zijn er hier slecht drie van de zeven uitgekozen. Dit is een dreiging voor de validiteit van mijn onderzoek. Om het simpel en eerlijk te zeggen, mijn onderzoek is op dit vlak niet valide. Dit kan ook effect hebben op mijn conclusies later in dit onderzoek. De conclusies zouden aan het eind van dit onderzoek door de grootte van de steekproef en de selectie van factoren niet helemaal valide kunnen zijn. Toch ben ik van mening dat dit onderzoek een goed beeld geeft of collectivisme een rol speelt als motivatie bij boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins.

10. RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. Voor een gedetailleerde uitwerking van de resultaten per respondent verwijs ik naar Bijlage 1 Gedetailleerde resultaten.

OVEREENKOMSTEN IN RESULTATEN

Het delen van materiële bronnen

Allereerst het delen van grond. Allen respondenten die het delen van grond noemen, noemen dit alleen in een neutrale of negatieve zin noemen en geen een keer in een positieve zin. In totaal wordt het delen van grond vier keer genoemd en hierbij werd het delen van grond twee keer neutraal en twee keer negatief genoemd. De respondenten geven vooral aan dat wanneer zij de grond delen, zij niet alleen de grond kwijt zijn, maar ook de productie capaciteit kwijt zijn die bij de grond hoort. Dit zorgt voor verlies in opbrengsten en het is lastig om deze kosten terug te verdienen met de investering in een waterbassin.

Ten tweede, het delen van kosten. Het delen van kosten is in totaal 16 keer genoemd en is dus een belangrijke factor. In de tabel is te zien dat bij drie van de vier respondenten het delen van kosten louter neutraal of negatief wordt genoemd. Bij slechts een respondent komt het delen van kosten positief voor. Hier zal verder op worden ingegaan bij het stuk verschillen in resultaten. De respondenten geven aan dat het investeren in en kosten maken voor een bassin een investering is die zichzelf lastig terugverdient en stellen zich daarom terughoudend op. Zij geven aan dat het simpelweg heel lastig is om deze kosten terug te krijgen.

Als laatste, het delen van het water in het bassin. Dit wordt genoemd bij twee van de vier respondenten en in totaal drie keer. Het wordt nooit positief genoemd, maar louter in neutrale in negatieve zin. De respondenten geven aan dat zij het water in het bassin wel willen delen, maar daar wel een tegenprestatie voor verwachten.

Het delen van niet- materiële bronnen

Bij het delen van niet- materiele bronnen gaat het bij de respondenten over het delen van kennis. In de tabel is te zien dat het delen van kennis in totaal 9 keer genoemd is. Daarnaast is het delen van kennis bij allen vier de respondenten genoemd. Wat overeenkomt is dat het delen van kennis altijd in positieve of neutrale zin genoemd is en nooit in negatieve zin. De respondenten geven aan dat zij graag kennis uitwisselen met andere partijen, omdat zij hun eigen gebied het beste kennen en weten waar de knelpunten zitten. Alle respondenten vinden het goed dat er kennis uitgewisseld wordt en drie van de vier van de respondenten laten zich zelfs positief uit over het delen van kennis. Zij vinden dat het delen van kennis erg belangrijk is tijdens een groot project als het realiseren van waterbassins en beogen om zo veel mogelijk kennis te delen. Met andere agrarische ondernemers, maar ook met andere partijen.

Het delen van uitkomsten

Allereerst het delen van uitkomsten met de maatschappij. In de tabel is te zien dat dit in totaal 3 keer is genoemd en kwam voor bij twee van de vier respondenten. Een respondent gaf aan hij het belangrijk vond dat een waterbassin ook schade kan voorkomen aan het stedelijk gebied bij wateroverlast. De andere respondent gaat niet concreet in op het delen van uitkomsten, maar vindt het een goede zaak als een bassin ook kan helpen met realiseren van positieve uitkomsten voor de maatschappij. Het delen van belangen komt maar een keer voor bij een respondent. Hier wordt verder ook niet diep op ingegaan en is dus niet significant om te beschrijven in de resultaten.

Het delen/combineren van functies komt wel vaak terug. In de tabel is te zien dat dit in totaal 9 keer wordt genoemd. Tevens wordt dit bij alle vier de respondenten genoemd. Er is ook te zien dat het zowel in positieve, neutrale en negatieve zin wordt genoemd. De respondenten kijken vooral positief aan tegen een combinatie functie met natuur. Deze positieve combinatie met natuur wordt genoemd bij alle vier de respondenten. Verder is het delen/combineren van functies twee keer negatief genoemd. Dit is toe te schrijven aan een heel specifiek voorbeeld wat een van de respondenten noemde. Het ging hierbij om een combinatie functie met de brandweer, waarbij de brandweer het bassin kan leegpompen voor bluswater.

Overig

De overige codes heb ik zelf toegevoegd en komen niet uit de literatuur. Ik gebruik deze codes dan ook niet om de hoofd en deelvragen van dit onderzoek te beantwoorden. Wel valt het op dat het begrip samenwerken erg vaak is genoemd. In de tabel is te zien dat dit 20 keer is genoemd, dit is het meeste van alle begrippen. Tevens is te zien dat samenwerken is genoemd bij alle vier de respondenten. Wat ook opvalt is dat samenwerken 8 keer positief, 10 keer neutraal en slechts twee keer negatief voorkomt. Het begrip is niet afkomstig uit de literatuur, maar de overeenkomst tussen alle vier de respondenten is zo groot dat het niet overgeslagen kan worden. Omdat het hier om een zelf toegevoegd begrip gaat, die niet afkomstig is uit de literatuur, zal ik hier verder op ingaan in het hoofdstuk 'Adviezen'.

VERSCHILLEN IN RESULTATEN

Het grootste verschil in de resultaten zit bij het delen van materiele bronnen, en dan specifiek bij het delen van kosten. In de tabel is te zien dat drie van de vier respondenten het delen van kosten negatief of neutraal noemen. Toch is er een respondent, namelijk respondent 1, die het delen van kosten wel positief noemt. De respondent heeft er vertrouwen in dat er financiële mogelijkheden liggen bij de provincie en de waterschappen en dat de kosten zo gedeeld kunnen worden. Hierbij denkt hij bijvoorbeeld aan subsidie regelingen.

Verder is te zien dat de resultaten van de respondenten toch veel overlap vertonen en aardig met elkaar overeenkomen. De duidelijkste overeenkomsten zijn dat alle respondenten zich positief of neutraal uitlaten over het delen van kennis. Daarnaast is er ook een duidelijke overeenkomst bij het delen/combineren van functies waarbij alle respondenten positief of neutraal aankijken tegen een combinatie functie met natuur. Bij het delen van kosten zijn er grote overeenkomsten tussen drie van de vier respondenten, maar is er een respondent met toch een heel andere blik. De laatste belangrijke overeenkomst is dat samenwerkingen overal wordt genoemd, maar hier wordt verder op ingegaan bij het hoofdstuk Adviezen.

Codeboek interviews boeren	Code	Interview 1	Interview 2	Interview 3	Interview 4	
Beschrijving code		Aantal x code	Aantal x code	Aantal x code	Aantal x code	Totaal
1. Het delen van materiële bronnen						
1.1 Het delen van grond	1	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -	<u>2</u> : 0x + 1x 0 1x -	<u>0</u>	<u>1</u> : 0x + 0x 0 1x -	<u>4</u> : 0x + 2x 0 2x -
1.2 Het delen van kosten	2	<u>5</u> : 2x + 3x 0 0x -	<u>5</u> : 0x + 1x 0 4x -	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -	<u>4</u> : 0x + 3x 0 1x 1	<u>16</u> : 2x + 9x 0 5x -
1.3 Het delen van het water in het bassin	3	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -	<u>2</u> : 0x + 1x 0 1x -	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>3</u> : 0x + 2x 0 1x -
2. Het delen van niet- materiële bronnen						
2.1 Het delen van kennis	4	<u>5</u> : 5x + 0x 0 0x -	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -	<u>2</u> : 1x + 1x 0 0x -	<u>9</u> : 7x + 2x 0 0x -
3. Het delen van uitkomsten						
3.1 Het delen van uitkomsten met de maatschappij	5	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -	<u>0</u>	<u>2</u> : 1x + 1x 0 0x -	<u>0</u>	<u>3</u> : 2x + 1x 0 0x 0
3.2 Het delen van belangen	6	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x 0	<u>0</u>	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -
3.3 Het delen/combineren van functie	7	<u>2</u> : 2x + 0x 0 0x -	<u>2</u> : 0x + 1x 0 1x -	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -	<u>4</u> : 2x + 0x 0 2x -	<u>9</u> : 5x + 1x 0 3x -
4. Overig codes, invloed op collectivisme						
4.1 coproductie	C	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -	<u>4</u> : 0x + 4x 0 0x -
4.2 Samenwerking	S	<u>6</u> : 3x + 3x 0 0x -	<u>4</u> : 1x + 3x 0 0x -	<u>3</u> : 2x + 1x 0 0x 0	<u>7</u> : 2x + 3x 0 2x -	<u>20</u> : 8x + 10x 0 2x -

Figuur 6 codeboek volledig

Toelichting codeboek

Hierboven is het codeboek te zien. In de tabel staan de begrippen met hun codes weergegeven en is te zien hoe vaak deze in het interview zijn benoemd. Het belangrijkste van deze tabel is dat er ook te zien is op welke wijze de sub begrippen zijn benoemd: op een positieve manier (+), een neutrale manier (0), of een negatieve manier (-).

11. DISCUSSIE

In dit hoofdstuk worden mijn verwachtingen over het onderzoek en voor welke nieuwe inzichten dit onderzoek heeft gezorgd beschreven. Verder wordt ook dieper ingegaan op de beperkingen van het onderzoek.

VERWACHTINGEN

Persoonlijk had ik verwacht dat collectivisme een kleine tot helemaal geen rol zal spelen bij boeren om motivatie voor betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins. Deze verwachting is vooral tot stand gekomen door het persoonlijke beeld wat ik over boeren had. Ik had namelijk als beeld dat boeren vooral met zichzelf en hun eigen bedrijf bezig zijn en daarbij weinig tot niet naar anderen of het collectief kijken. Dit beeld is vooral gevormd door de media, want zelf heb ik persoonlijk nog nooit een gesprek van langer dan een paar minuten gehad met een boer of agrarisch ondernemer. Deze persoonlijke verwachting blijkt niet juist te zien. Boeren hebben op veel punten wel oog voor het collectief. Dit maakt het ook mogelijk dat collectivisme bijdraagt aan de motivatie om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins.

Daarnaast had ik verwacht dat boeren het minst positief zouden zijn over het delen van kosten. Deze verwachting bleek wel te kloppen. Drie van de vier respondenten stonden namelijk negatief tegenover het delen van kosten. Ik denk persoonlijk dat dit komt omdat geld een heel belangrijk middel is in het leven van de mens. Het is lastig om dit middel te delen met het collectief. Dit geldt niet alleen voor agrarisch ondernemers, maar voor elke sector.

Een ander punt wat ik zelf niet verwacht had, is dat boeren positief tegen over het delen van kennis staan. Zelf zag ik het boeren toch als een soort geheim van de smid. Dit bleek niet zo te zijn. Boeren delen graag hun kennis. Persoonlijk denk ik dat dit komt omdat boeren graag als een hele sector vooruit willen. Daarnaast raakt het delen van kennis de boer niet snel persoonlijk op een negatieve manier. Hun bedrijf of portomonnee zal niet snel achteruit gaan door het delen van kennis.

De laatste persoonlijk verwachting die ik had was dat boeren niet positief tegenover het delen/combineren van functies zouden staan. Dit bleek echter wel zo te zijn. Boeren waren positief over een gecombineerde functie met natuur. Zeker dit had ik niet verwacht, omdat boeren in de media vaak als vervuilers en natuur onvriendelijk worden neergezet.

NIEUWE INZICHTEN

Dit onderzoek heeft laten zien dat collectivisme wel degelijk een rol speelt bij de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van een waterbassin. Dit kan een belangrijke basis zijn voor vervolg onderzoek. Bijvoorbeeld hoe er op dit collectivisme als motivatie kan worden ingespeeld. Daarnaast kan deze kennis niet alleen gebruikt worden bij het realiseren van waterbassins. Deze kennis kan ook gebruikt worden bij andere projecten op het land van de boer. Zeker als deze projecten ook met waterhuishouding te maken hebben.

BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

De grootste beperkingen van dit onderzoek liggen in de grootte van de steekproef. Voor dit onderzoek zijn er maar vier respondenten geïnterviewd. Dit maakt het onderzoek minder betrouwbaar, en is het lastig om te zeggen dat de resultaten van dit onderzoek ook gelden voor alle boeren in Nederland en/of Brabant. Daarnaast zijn de interviews door de corona crisis via de telefoon of laptop afgenomen. Dit maakt het persoonlijke contact met de respondenten minder en hierdoor is het lastig om dingen zoals lichaamstaal goed op te vangen. Hierdoor kan het beeld van wat ik als onderzoeker over de respondent hebt minder goed overeen komen met de werkelijkheid. Verder heb ik ook maar drie van de zeven factoren gekozen die collectivisme meetbaar maken. Als ik alle zeven factoren had gemeten, dan was dit onderzoek nog betrouwbaarder.

De kracht van dit onderzoek zit hem in de specificiteit. Door alleen te focussen op collectivisme, waterbassins en boeren is het een heel specifiek onderzoek geworden. Dit zorgt er ook voor dat er sterkere conclusies kunnen worden getrokken.

12. CONCLUSIE

In dit hoofdstuk wordt conclusie van het onderzoek beschreven. Hiervoor worden de interviews met de vier respondenten gebruikt, die samen met het codeboek hebben gezorgd voor de resultaten van dit onderzoek. Ook worden de drie factoren uit de literatuur gebruikt; het delen van materiele bronnen, het delen van niet materiele bronnen en het delen van uitkomsten (Hui, 1988, p. 20).

In dit hoofdstuk beantwoord ik ook de onderzoeksvraag:

Draagt collectivisme bij aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins op het land van de boer?

Hierbij wordt bij de deelvragen ook onderscheid gemaakt tussen een positieve of negatieve invloed. Het verschil tussen positief, neutraal en negatief is ook terug te zien bij de resultaten en in het codeboek.

HET DELEN VAN MATERIELE BRONNEN

Draagt het delen van materiële bronnen bij het realiseren van waterbassins bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren?

Negatieve invloed

Allereerst wordt gekeken hoe het delen van materiele bronnen een negatieve invloed heeft op het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren. Het delen van grond heeft een negatieve invloed op het ontstaan van collectivisme als motivatie. Tijdens de interviews wordt dit geen een keer positief genoemd. Boeren zijn ijverig om hun grond te delen, omdat dan ook de bijhorende productie capaciteit verdwijnt. Het delen van kosten is het vaakst genoemd tijdens de interviews, en heeft dan ook een grote invloed op het ontstaan van collectivisme als motivatie. Bij drie van de vier interviews wordt het delen van kosten negatief genoemd. De respondenten geven aan dat een waterbassin een investering is die zichzelf lastig terug betaalt. Als laatste het delen van het water in het bassin. Dit wordt alleen neutraal of negatief genoemd. De respondenten geven vooral aan dat zij een goede tegenprestatie verwachten voor het delen van het water, maar dat dit lastig is.

Positieve invloed

In de interviews is weinig naar voren gekomen dat het delen van materiele bronnen een positieve invloed heeft op het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren. Slecht bij een respondent werd het delen van kosten op een positieve manier genoemd. Deze respondent gaf aan dat hij vertrouwen heeft in goede financiële regelingen, bijvoorbeeld in de vorm subsidies.

Om antwoord te geven op de vraag, ja, het delen van materiele bronnen draagt bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren. Maar het delen van materiele bronnen heeft vooral een negatieve invloed op het ontstaan van collectivisme als motivatie. Het delen van materiele bronnen draagt dus op een negatieve manier bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren.

HET DELEN VAN NIET- MATERIELE BRONNEN

Draagt het delen van niet-materiele bronnen bij het realiseren van waterbassins bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren?

Negatieve invloed

Het delen van niet- materiele bronnen is door geen een respondent negatief benoemd. Hieruit concludeer ik dat het delen van niet- materiele bronnen geen negatieve invloed heeft op en niet negatief bijdraagt aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren.

Positieve invloed

Bij het delen van niet- materiele bronnen gaat het om het delen van kennis. Dit is door de respondenten in totaal 9 keer genoemd, en louter in positieve of neutrale zin. De respondenten geven aan dat zij graag kennis uitwisselen, vooral omdat zij hun eigen gebied het beste kennen. Ze willen graag hun kennis delen met elkaar, maar ook met andere partijen. Zij geven aan dat dit noodzakelijk is om een waterbassin project van de grond te krijgen.

Om antwoord te geven op de vraag, ja, het delen van niet- materiele bronnen draagt bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren. Het delen van niet-materiele heeft zelf een louter positieve invloed op het ontstaan van collectivisme als motivatie. Hierbij draait het vooral om het delen van kennis. Met elkaar onderling, maar ook met andere partijen.

HET DELEN VAN UITKOMSTEN

Draagt het delen van uitkomsten die waterbassins met zich meebrengen bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren?

Negatieve invloed

Het delen van uitkomsten wordt weinig negatief benoemd. De kleine negatieve benoeming is toe te schrijven aan een heel specifiek voorbeeld gegeven door een enkele respondent. Het ging hierbij om het combineren van functies samen met de brandweer. Dit is dan ook niet significant. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het delen van uitkomsten weinig tot geen negatieve invloed heeft op en weinig tot niet negatief bijdraagt aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren.

Positieve invloed

Het delen van uitkomsten wordt veel positief benoemd. Hierbij gaat het om het delen van belangen, maar de grootste positieve invloed komt van het delen/combineren van functies. Dit wordt in totaal 9 keer genoemd, waarvan 5 keer positief. Hierbij wordt vooral de combinatie functie met natuur positief benoemd. Het delen/combineren van functies heeft dus een positieve invloed op het ontstaan van collectivisme als motivatie.

Om antwoord te geven op de vraag, ja, het delen van uitkomsten draagt bij aan het ontstaan van collectivisme als motivatie bij boeren. Het delen van uitkomsten heeft een grotendeels positieve invloed op het ontstaan van collectivisme als motivatie. Dit wordt vooral veroorzaakt door het delen/combineren van functies en dan specifiek met de functie natuur.

ALGEMENE CONCLUSIE

Draagt collectivisme bij aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins op het land van de boer?

Ja, collectivisme draagt bij aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren. Wel wordt dit negatief beïnvloed door het delen van materiële bronnen. Hierbij gaat het dan om een negatieve invloed door het delen van grond en het delen van kosten. Hier tegenover staat een grote positieve invloed door het delen van niet- materiële bronnen en het delen van uitkomsten. Het delen van niet- materiële bronnen wordt vooral positief beïnvloed door het delen van kennis. Het delen van uitkomsten wordt vooral positief beïnvloed door het delen/combineren van functies. Hieruit is te concluderen dat collectivisme bijdraagt aan de motivatie van boeren om betrokkenheid te tonen bij het realiseren van waterbassins.

13. ADVIEZEN

In dit hoofdstuk zal ik mijn eigen aanbevelingen en adviezen geven. Ik ga hierbij in op wetenschappelijke adviezen voor vervolg onderzoek, maar ik ga ook in op maatschappelijke adviezen. Hierbij zal ik mijn persoonlijke kennis als ruimtelijk planner inzetten.

WETENSCHAPPELIJKE ADVIEZEN

- In de literatuur “four motives for community involvement” (2002) is te zien dat er nog drie andere begrippen zijn die invloed hebben op het tonen van betrokkenheid, behalve collectivisme zijn dit egoïsme, altruïsme en principlisme. Om verder uit te onderzoeken wat boeren motiveert om betrokkenheid te tonen moet ook onderzoek gedaan worden naar de resterende drie begrippen.
- In mijn onderzoek heb ik slechts naar drie van de zeven factoren die collectivisme bepalen onderzoek gedaan. Om beter te begrijpen hoe collectivisme boeren hun motivatie beïnvloedt moet ook onderzoek gedaan worden naar de resterende vier factoren.
- Bij dit onderzoek is specifiek gefocust op het realiseren van waterbassins. Om deze kennis betrouwbaar overdraagbaar te maken naar andere projecten op het land van de boer moet er apart onderzoek naar motivatie voor betrokkenheid gedaan worden per project.

MAATSCHAPPELIJKE ADVIEZEN

- Bij het hoofdstuk resultaten heb ik al benoemd dat ik in het hoofdstuk adviezen terug zou komen op het begrip samenwerkingen. Het begrip samenwerking is 20 keer genoemd tijdens de interviews. Dit is het meest van alle begrippen. Boeren hebben door dat ze zo een groot project als het realiseren van een waterbassin niet alleen kunnen en kijken daarom erg positief aan tegen samenwerken. Hierbij gaat het vooral om de samenwerkingen met de provincie, gemeente en waterschappen. Hierbij geven de boeren aan dat ze erg graag willen samenwerken, maar dat deze samenwerkingen te lang duren. Boeren willen graag sneller beslissingen maken om zo door te kunnen met een project. Zij hebben niet de tijd om vier jaar lang te wachten op een beslissing van een provincie, gemeente of waterschap. Dit proces moet sneller om te voorkomen dat boeren afhaken bij projecten.
- Focussen op de positieve invloed en werken aan de negatieve invloed. Allereerst het **focussen op de positieve invloed**. Er moet gefocust worden op het delen van niet-materiële bronnen en het delen van uitkomsten. Boeren delen graag hun kennis met andere partijen, dus focus hier op en gebruik dit in je voordeel. Richt denktanks op waarbij boeren en andere partijen actief betrokken worden om zo hun kennis met elkaar te delen. Daarnaast het delen van uitkomsten. Boeren hebben aangegeven erg positief te kijken naar een combinatie functie met natuur. Hier moet op in gespeeld worden. Boeren moeten met natuurpartijen in contact worden gebracht die ook positief kijken naar een combinatie functie. Hierdoor kan de combinatie waterbassin samen met natuur sneller gerealiseerd worden. **Werken aan de negatieve invloed**. Boeren kijken negatief aan tegen het delen van kosten. Het is aan organisaties als de provincie, de gemeente en het waterschap om dit te veranderen. Er moeten goede financiële regelingen getroffen worden met boeren, anders is het erg lastig om een project als het realiseren van een waterbassin van de grond te krijgen.
- Het klimaat verandert en dit stopt niet. Daarom is het van belang dat er snel vervolg onderzoek gedaan wordt en dat er ook door partijen buitenom de boeren actie moeten gaan ondernemen. Anders duurt het te lang voor dat waterbassins op relevante schaal werkelijkheid zijn. Dit kan grote gevolgen hebben tijdens perioden van droogte en perioden van piekneerslag met wateroverlast.

Dit zijn de belangrijkste adviezen die ik doe naar aanleiding van mijn onderzoek. Ik hoop dat deze adviezen serieus genomen worden, anders ben ik bang dat het realiseren van waterbassins en andere oplossingen voor droogte en wateroverlast nog lang slechts een tekentafel idee blijven en nog niet van de grond komen.

14. BRONNEN

- Gemeente Texel. (2016, juni). PV installatie op waterbassin van Exploitatiemaatschappij "de Krim". <https://www.texel.nl/mozard/document/docnr/2324564,,2436139>,
- Hui, C. h. (1988). Measurement of individualism-collectivism. *Journal of Research in Personality*, 22(1), 17–36. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(88\)90022-0](https://doi.org/10.1016/0092-6566(88)90022-0)
- Batson, C. D., Ahmad, N., & Tsang, J.-A. (2002). Four Motives for Community Involvement. *Journal of Social Issues*, 58(3), 429–445. <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00269>
- Elands, B. H. M., & Turnhout, E. (2009). Burgers, beleid en natuur: tussen draagvlak en betrokkenheid. <https://edepot.wur.nl/13337>
- KNMI - Extreem weer. (2020, 22 september). [www.knmi.nl. https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/uitleg/extreem-weer](https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/uitleg/extreem-weer)

15. BIJLAGEN 1 GEDETAILLEERDE RESULTATEN

In deze bijlage worden per interview de belangrijkste resultaten beschreven. Hierin wordt kort ingegaan op de factoren die collectivisme meetbaar maken. Per interview wordt gekeken naar het delen van materiele bronnen, het delen van niet-materiele bronnen en het delen van uitkomsten. Verder wordt ook nog gekeken naar de overige belangrijke zaken, namelijk samenwerken en coproductie. Deze worden niet gebruikt om collectivisme te meten, maar om een beter beeld van de situatie te krijgen. Dit helpt bij het vormen van adviezen aan het einde van het onderzoek. Verder wordt ook een overzicht van de codes per categorie en per respondent gegeven.

RESPONDENT 1

Respondent 1 betreft een akkerbouwer met een eigen bedrijf. Tevens is de respondent actief in de lokale politiek. Deze respondent weet dus goed hoe het werkt op een boerenbedrijf. Daarnaast is hij door zijn politieke functie nauw betrokken bij de regio en weet hij wat er speelt.

Delen van materiële bronnen

Als er wordt gekeken naar het delen van materiële bronnen, is er te zien dat bij deze respondent vooral het delen van kosten naar voren komt. Wat interessant is, is dat het delen van kosten alleen in positieve of neutrale zin genoemd wordt en dus niet in negatieve zin. De respondent heeft er vertrouwen in dat er financiële mogelijkheden liggen bij de provincie en de waterschappen en dat zo kosten zo gedeeld kunnen worden. Hierbij denkt hij bijvoorbeeld aan subsidie regelingen.

Het delen van de andere materiele bronnen, zoals het delen van grond en het delen van het water in het bassin, komen bij deze respondent nauwelijks aan de orde. Voor het delen van het water in het bassin verwacht hij wel een tegenprestatie. Verder zou hij zijn grond wel willen delen voor het creëren van waterberging, ook weer in ruil voor andere dingen.

Delen van niet- materiële bronnen

Als er wordt gekeken naar het delen van niet- materiële bronnen, dan is te zien dat het delen van kennis vaak voorkomt. Daarnaast zien we ook dat het delen van kennis alleen in positieve zin wordt genoemd en dus niet in neutrale of negatieve zin. De respondent noemt dat er bij een waterbassin project veel partijen betrokken zijn en dat iedereen meedenkt. Hij noemt het een duidelijk voordeel dat meerdere partijen hun expertise beschikbaar kunnen stellen. Verder is hij zelf erg enthousiast over het uitwisselen van kennis.

“ Wij doen wel heel veel kennis uitwisselen. Die boeren die kennen het terrein natuurlijk veel beter dan een waterschap of als een provincie. Wij weten ook precies waar de knelpunten zitten en dat wisselen wij uit”

Tijdens een project zou hij graag, samen met andere boeren, kennis uitwisselen. Hij noemt het een duidelijk voordeel dat de boeren het gebied erg goed kennen en dat zij deze kennis kunnen delen met andere partijen. Ook vindt hij dat je door kennis te delen sneller en makkelijker tot een goede oplossing komt.

Delen van uitkomsten

Bij het delen van uitkomsten is te zien dat het delen van functie wordt genoemd. Het delen van functie wordt hier louter in positieve zin genoemd. De respondent praat over het waterbassin in combinatie met een natuurfunctie. Hij is enthousiast over een combinatie van waterberging samen met natuurontwikkeling.

Overige aspecten

De respondent heeft het veel over samenwerking. In positieve zin, maar ook in neutrale zin. Hierbij gaat het over samenwerkingen tussen veel verschillende partijen zoals, natuurorganisaties, terreinbeheerders, provincie, gemeente en waterschap. Hij is van mening dat je meer kan bereiken door samen te werken en zo ook meer begrip voor elkaar krijgt. Zo kan iedereen er op termijn nut van hebben. De respondent geeft aan dat samenwerken gewoon moet om een project als waterbassins voor elkaar te krijgen. Hierbij noemt hij ook het begrip coproductie.

De bijbehorende codes van respondent 1 zijn hier onder te zien op de volgende pagina.

Codeboek interviews boeren	Code	Interview 1
Beschrijving code		Aantal x code
1. Het delen van materiële bronnen		
1.1 Het delen van grond	1	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -
1.2 Het delen van kosten	2	<u>5</u> : 2x + 3x 0 0x -
1.3 Het delen van het water in het bassin	3	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -
2. Het delen van niet- materiële bronnen		
2.1 Het delen van kennis	4	<u>5</u> : 5x + 0x 0 0x -

3. Het delen van uitkomsten		
3.1 Het delen van uitkomsten met de maatschappij	5	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -
3.2 Het delen van belangen	6	<u>0</u>
3.3 Het delen/combineren van functie	7	<u>2</u> : 2x + 0x 0 0x -
4. Overig codes, invloed op collectivisme		
4.1 coproductie	C	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -
4.2 Samenwerking	S	<u>6</u> : 3x + 3x 0 0x -

RESPONDENT 2

Respondent 2 is zelf een groente telen en is actief bij ZLTO. De respondent weet dus vanuit zijn eigen ervaring precies hoe het werkt op een boeren bedrijf. Daarnaast weet hij door zijn ervaring bij de ZLTO precies wat er speelt in de sector.

Het delen van materiële bronnen

Als er wordt gekeken naar het delen van materiële bronnen, dan is te zien dat het delen van kosten veel wordt genoemd. Het delen van kosten wordt vooral negatief genoemd en een enkele keer neutraal. De respondent geeft aan dat het veel kost om grond op te offeren voor een bassin, ook omdat de productie capaciteit van de grond dan verloren gaat. Daarnaast noemt hij het lastig om kosten terug te krijgen als hij zelf investeert. Dit zien we ook terug in het delen van grond, omdat grond een grote financiële waarde heeft voor de respondent.

Het delen van niet- materiële bronnen

Het delen van niet- materiële bronnen komt niet vaak voor in het interview met respondent twee. Het delen van kennis is slechts een keer genoemd op een neutrale manier. Hij zegt dat er tijdens een overleg over bassins wel kennis wordt uitgewisseld, maar gaat hier niet verder op in.

Het delen van uitkomsten

Bij het delen van uitkomsten wordt alleen het delen/combineren van functie genoemd. Een keer op een neutrale manier en een keer op een negatieve manier. Een dubbele functie met het waterschap kan de respondent zich niet goed voorstellen. Wel vindt hij dat je moet streven naar een combinatie waar het voor meerdere een plus is. Als voorbeeld noemt hij dat het bassin een plus kan zijn voor het hele ecosysteem. Wel noemt hij dit lastig te creëren.

Overig

Samenwerking wordt veel genoemd door de respondent. In neutrale en positieve zin. Hij geeft aan dat het niet alleen gedaan kan worden. Ook kan het project interessanter worden als een externe partij mee wilt helpen. Daarnaast geeft hij aan dat het waterschap een belangrijke partner moet zijn bij het realiseren van een waterbassin.

De bijbehorende codes van respondent 2 zijn hieronder te zien.

Codeboek interviews boeren	Code	Interview 2
Beschrijving code		Aantal x code
1. Het delen van materiële bronnen		
1.1 Het delen van grond	1	2: 0x + 1x 0 1x -
1.2 Het delen van kosten	2	5: 0x + 1x 0 4x -
1.3 Het delen van het water in het bassin	3	2: 0x + 1x 0 1x -
2. Het delen van niet- materiële bronnen		
2.1 Het delen van kennis	4	1: 0x + 1x 0 0x -

3. Het delen van uitkomsten	
3.1 Het delen van uitkomsten met de maatschappij	0
3.2 Het delen van belangen	0
3.3 Het delen/combineren van functie	2: 0x + 1x 0 1x -
4. Overig codes, invloed op collectivisme	
4.1 coproductie	0
4.2 Samenwerking	4: 1x + 3x 0 0x -

RESPONDENT 3

Respondent 3 heeft zelf een groot akkerbouwbedrijf en is actief bij het ZLTO. Ook deze respondent kent dus de gang van zaken op een boerenbedrijf. Door zijn functie bij het ZLTO nauw betrokken in de sector. Verder is hij gespecialiseerd op het onderdeel bodem en water.

Delen van materiële bronnen

Bij het delen van materiële bronnen is te zien dat alleen het delen van kosten wordt genoemd. Het delen van kosten wordt louter in neutrale zin genoemd. Hij ziet een bassin als een investering met een afschrijf periode. De kosten van deze investering moeten worden terugverdiend.

Delen van niet- materiële bronnen

Bij het delen van niet- materiële bronnen wordt het delen van kennis een keer positief genoemd. De respondent noemt dat er bij dergelijke projecten veel verschillende partijen aan tafel zitten. Hij beoogt om kennis met elkaar uit te wisselen en geeft aan dat dit in de praktijk ook gebeurt.

Het delen van uitkomsten

De respondent noemt het delen van uitkomsten met de maatschappij. Hij geeft aan dat hij het belangrijk vindt dat waterbassins ook het stedelijke kunnen beschermen voor schade tijdens wateroverlast. Daarnaast geeft hij aan dat wanneer er schade geleden wordt, dit gedragen moet worden door heel de maatschappij en niet door een individu. Verder noemt hij ook het delen van belangen en het delen/combineren van functie. Hierbij noemt hij specifiek de combinatie met natuur. Hij geeft aan dat de natuur ook leidt onder het veranderende klimaat en behoefte heeft aan oplossingen.

“ Natuurterreinen die leiden ook flink onder droogte. Die hebben ook dringend een behoefte aan conservering van water.”

Overig

Deze respondent benoemt meerdere malen de samenleving. Zowel in een positieve als een neutrale zin. Hierbij benoemt hij de samenwerking met verschillende partijen. Hierbij heeft hij het over landbouw, maar ook over natuurorganisaties, terreinbeheerders, steden, waterschappen en provincies. Hij vindt deze samenwerkingen belangrijk om het huidige klimaatprobleem het hoofd te bieden. De respondent is van mening dat de samenwerking echt nodig is noodzakelijk is om problemen op te lossen.

“ Ik denk ook dat dat in de meeste gevallen ook noodzakelijk is, omdat het niet ophoudt bij de grenzen van jouw boerenbedrijf.”

De bijbehorende codes van respondent 3 zijn hieronder te zien op de volgende pagina.

Codeboek interviews boeren	Code	Interview 3
Beschrijving code		Aantal x code
1. Het delen van materiële bronnen		
1.1 Het delen van grond	1	<u>0</u>
1.2 Het delen van kosten	2	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -
1.3 Het delen van het water in het bassin	3	<u>0</u>
2. Het delen van niet- materiële bronnen		
2.1 Het delen van kennis	4	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -

3. Het delen van uitkomsten	
3.1 Het delen van uitkomsten met de maatschappij	<u>2</u> : 1x + 1x 0 0x -
3.2 Het delen van belangen	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x 0
3.3 Het delen/combineren van functie	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -
4. Overig codes, invloed op collectivisme	
4.1 coproductie	<u>0</u>
4.2 Samenwerking	<u>3</u> : 2x + 1x 0 0x 0

RESPONDENT 4

Respondent 4 heeft zelf een akkerbouwbedrijf. Het betreft hier dus een echte ervaringsdeskundige op het agrarische gebied. Daarnaast is hij in het verleden actief geweest bij het waterschap. Hierdoor heeft hij ook veel kennis op het gebied van water.

Het delen van materiële bronnen

Bij het delen van materiële bronnen is te zien dat vooral het delen van kosten wordt genoemd. Dit wordt zowel neutraal als negatief genoemd, maar geen een keer positief. De respondent geeft aan dat hij de stichtingskosten van het bassin als een investering ziet, en daar nog wel overheen kan komen. Toch geeft hij aan dat het uiteindelijk allemaal om geld draait en dat boeren niet meer willen betalen dan de buurman. Het belangrijkste is dat het mogelijk is om voor een rendement te zorgen. Daarnaast ziet hij het delen van grond negatief, omdat dan de productie capaciteit van het grond verdwijnt.

Het delen van niet- materiële bronnen

Bij het delen van niet- materiële bronnen gaat het bij respondent vier over het delen van kennis. Het delen van kennis wordt een keer positief en een keer neutraal genoemd, maar geen een keer negatief. De respondent noemt dat bij dergelijke projecten kennis wordt gedeeld. Verder noemt hij dat hij bij andere water projecten al zijn ervaring en kennis deelt met andere boeren en helpt met het begeleiden van projecten. Hij vindt het prachtig werk om nieuwe projecten te begeleiden en zijn ervaring en kennis te delen. Hij kijkt ook positief tegenover een vergelijkbare situatie bij het realiseren van waterbassins.

Het delen van uitkomsten

Bij het delen/combineren van functies voor twee hele specifieke situaties genoemd. Allereerst de positieve situatie. De respondent kijkt positief aan tegen een combinatie functie samen met natuur.

“ Als wij kunnen laten zien dat wij ook goed met de natuur bezig zijn, en ook voor iedereen een beetje bezig geweest zijn, en water ook op te slaan, snap je”

Verder noemt de respondent ook heel specifiek voorbeeld waarin hij negatief aankijkt tegen het delen/combineren van functies. De respondent kijkt negatief aan tegen een combinatie functie samen met de brandweer, waarin de brandweer het bassin kan gebruiken voor het verkrijgen van bluswater.

“Maar wat krijgen we dan, dan begint de brandweer te gillen. Ja dan hebben jullie het water uit die bassins weggehaald, en dan kunnen wij niet blussen. Die brandweer moet ook bluswater hebben, maar in combinatie met stedelijk gebruik kan eigenlijk niet, want als wij echt gaan pompen aan zo een waterbassins, dan is die zo droog.”

Overig

Bij respondent 4 worden samenwerking en coproductie veelvuldig genoemd. In positieve, neutrale en negatieve zin. Hij geeft aan dat gelijkgestemden samen op project op moeten zetten. Maar ziet het persoonlijk niet zitten om met 10 boeren samen te werken. Hij noemt dat een ideaal beeld wat niet werkt in de praktijk. Verder noemt hij dat samenwerken met de naaste burens goed gaat, maar een paar straten verderop de jaloezie begint. Wel is hij van mening dat projecten zoals een bassin realiseren met zijn allen gedaan moeten worden. Hij geeft ook aan dat de sector als een geheel vooruit wilt. De respondent heeft er wel vertrouwen in dat er coöperatieve ideeën van de grond gaan komen.

De bijbehorende codes van respondent 4 zijn hieronder te zien op de volgende pagina.

Codeboek interviews boeren	Code	Interview 4
Beschrijving code		Aantal x code
1. Het delen van materiële bronnen		
1.1 Het delen van grond	1	<u>1</u> : 0x + 0x 0 1x -
1.2 Het delen van kosten	2	<u>4</u> : 0x + 3x 0 1x 1
1.3 Het delen van het water in het bassin	3	<u>0</u>
2. Het delen van niet- materiële bronnen		
2.1 Het delen van kennis	4	<u>2</u> : 1x + 1x 0 0x -

3. Het delen van uitkomsten		
3.1 Het delen van uitkomsten met de maatschappij	5	<u>0</u>
3.2 Het delen van belangen	6	<u>0</u>
3.3 Het delen/combineren van functie	7	<u>4</u> : 2x + 0x 0 2x -
4. Overig codes, invloed op collectivisme		
4.1 coproductie	C	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -
4.2 Samenwerking	S	<u>7</u> : 2x + 3x 0 2x -

RESPONDENT 1

Bent u al bekend met waterbassins?

Ja in het verleden, dat is al wel 10 tot 15 jaar geleden, hebben wij hier in de buurt geprobeerd om een project op te zetten en toen gingen we water van daken opvangen in grote watertonnen. Dit gingen hierna weer gebruiken voor de gewassen. Dat was een project opgezet door de ZLTO en dat is eigenlijk, omdat er te weinig animo was, zijn er maar een of twee mensen overgeschoten.

Dat waren er maar heel weinig dus?

En nu, onder invloed van verdroging en noem alles maar op, daar gaat het natuurlijk ook voor een gedeelte over, zijn we nu bij ons in Kruisland al een aantal jaren bezig, dat project loopt ondertussen vier jaar en dan zouden we samen met het waterschap, de provincie, de gemeente, de boeren en de terreinbeheerders zoals Brabants landschap en natuurmonumenten, zouden we gaan proberen om waterberging te creëren. En in ruil daarvoor, de boeren zouden land afgeven om waterberging te creëren, en in ruil daarvoor zou het waterschap in combinatie met de provincie, zou ons in tijden, wij zitten hier in een soort vissenkom, er loopt heel veel water naartoe, dat komt zelfs vanuit België, en als het heel veel regent in het achterland lopen wij altijd vol met water. En daar hebben wij van gezegd, dan zou het waterschap eventueel als een soort co-productie, tussen al die instanties, wij zouden dan als boeren in ruil daarvoor een gemaal kunnen verplaatsen, zodat we meer water tegelijk naar een waterloop af kunnen voeren, zodat wij in deze polder sneller van het water afzijn.

Het gaat hier dus over veel partijen die betrokken zijn, en dat de boeren het land regelen?

Ja, iedereen doet wat. Dat heeft ook te maken met de ontwikkeling van de ecologische verbindingzones. De provincie heeft een opgave om ecologische verbindingzones te realiseren. En door die oevers beschikbaar te stellen kan de provincie die ecologische verbindingzones realiseren. En zo ook aan Europese verplichtingen voldoen. De provincie heeft de opdracht aan het waterschap gegeven, en vervolgens zegt het waterschap, nou boeren wat kunnen jullie en wat willen jullie als tegenprestatie. Dat wordt dus gewoon een soort co-productie. Nou vervolgens zie je natuurlijk, ik denk, nog weinig mensen die zeggen we gaan een soort vijver aanleggen waar we naar de hand natuurlijk uit kunnen gaan beregenen. Het is wel zo natuurlijk dat er ondertussen, dat zie je ook volop in het nieuws, dat je zegt van het water wat van boven af komt, het water loopt door Nederland heen, wat ook heel veel smeltwater is, wat door onze rivieren wordt afgevoerd naar de noord-zee, daar zouden wij als landbouw graag wat van krijgen. Je moet dan zelf slimme dingen bedenken. Je ziet ook bijvoorbeeld al dat er meer stuwen geplaatst gaan worden. Ook in de kleine beekjes en al om daar water op te halen en in droge perioden te kunnen gebruiken. We hebben eigenlijk al wel waterberging, de sloten en beken hebben we er al beschikbaar voor. We moeten hier nog wel maatregelen voor treffen, en dat wordt natuurlijk steeds meer gedaan.

Dus in dat opzicht zit er wel potentie in?

Ja er is zeker potentie. Je ziet ook natuurlijk dat dat nu de laatste jaren, de laatste drie jaar, 2018 was ook zo een enorm droog en warm jaar, 2019 en 2020 eigenlijk ook. Dus er gaat toch steeds meer naar gekeken worden, vanuit waterschappen, maar ook vanuit boeren zelf. Er wordt door boeren ook gezegd, wij vinden het toch wel heel belangrijk dat we op een of andere manier op momenten wanneer we toch iets te veel water hebben, dat we het langer vast kunnen houden en gebruiken op momenten dat we te kort komen.

Ja precies, in mijn onderzoek staat ook dat waterbassins op die manier gebruikt kunnen worden. Water opvangen tijdens overlast en gebruiken voor beregenen in periode van droogte.

Ja.

U noemde al dat er veel partijen bij betrokken zijn, ziet u dan ook bepaalde voordelen of juist bepaalde nadelen als er zo veel partijen betrokken zijn?

Ja ik denk dat het voordeel is dat iedereen er wel mee over nadent natuurlijk. Dat je zegt er zijn misschien mogelijkheden en er liggen misschien ook wel financiële mogelijkheden bij de provincie en de waterschappen, kwa subsidie regelingen en zo. Het nadeel is altijd wel dat we met zo veel partijen moeten praten, dat boeren, dat zijn over het algemeen mensen die er geen jaren overdoen om een beslissing te nemen. Dus die denken al iets en meestal wordt dat binnen een jaar, zaken die belangrijk zijn worden op korte termijn genomen en zaken die minder belangrijk zijn, de waterhuishouding, dus tekort of te weinig water. Zoals draineren daar kan je gewoon een maatschappij opbellen en zeggen ik wil dan en dan draineren, dat is snel geregeld. Maar bij zo een project zie je wel gewoon dat er sommige boeren gewoon afhaken, omdat die het te lang duurt. En dan wordt het lastig. Je hebt een bepaalde opgave, je moet met zijn allen zorgen voor een tegenprestatie. Want wij moeten als boeren in zo een project een tegenprestatie leveren, we moeten voor waterberging zorgen en dan wilt de provincie en het waterschap ook wel betalen. Als het 1 of 2 jaar duurt dat kan iedereen nog wel begrijpen. Maar als het 5 jaar duurt, dan zijn er ondertussen ook weer boeren die zeggen dit wordt toch niks en dan afhaken. Je hebt het voordeel dat als een overheid meedoet zij hun expertise beschikbaar stellen, maar van de andere kant is het wel zo dat als je als boer zelf iets moet ondernemen, dan doe je er meestal niet zo lang over en dan hoef je maar in je eentje ergens over te besluiten. En daar praat je nog eens met je partner of je medewerkers over en dan heb je besloten. Het is dus een beetje tegenstrijdig. Als de overheid interesse toont is het aan de ene kant heel goed, en dan kom je met zijn allen wel ergens. Maar voordat een plan gerealiseerd is dat duurt natuurlijk wel heel erg lang, en dan zou je het misschien beter op eigen initiatief of op kleinere schaal kunnen doen.

U noemt dus ook dat materiele bronnen zoals land gedeeld wordt tussen partijen, maar worden er ook tussen boeren en de andere partijen die meedoen niet-materiele bronnen gedeeld. Wordt hier bijvoorbeeld ook kennis uitgewisseld?

Wij doen wel heel veel kennis uitwisselen. Die boeren die kennen het terrein natuurlijk veel beter dan een waterschap of als een provincie. Wij weten ook precies waar de knelpunten zitten en dat wisselen wij uit. Dat is in mijn laatste project ook heel goed gegaan. Die kennis wisselen wij dus wel uit.

Ziet u er ook voordelen aan dat kennis wordt uitgewisseld?

Er is altijd een discussie of je kennis wel voor niks moet weggeven, maar in dit geval denk ik gewoon dat er een win-win situatie kan zijn en dat we het natuurlijk als boeren, we worden met allerlei problemen opgezadeld als boeren, dit is niet alleen in Nederland, maar dit is wel wereldwijd denk ik. Als je dan partners kunt vinden of stevige partners die je mee willen helpen, dan kan dit soms wel iets langer duren, maar door genoeg informatie uit te wisselen kom je soms toch makkelijker tot een oplossing. Wij weten natuurlijk wat de knelpunten zijn en het waterschap heeft technici in dienst die uitkunnen rekenen van, hoe zou het dan moeten. En dit dan op aangeven van ons, dat wij de problemen en de knelpunten aangeven. Zelf als boer zijn wij niet technisch genoeg, we kunnen een grote vijver graven en vol laten lopen, maar we moeten het wel zijn allen slim proberen te doen.

Er daar gaat ook vooral mijn onderzoek over, niet over het technische en economische aspect, maar over het sociale aspect en hoe boeren nou betrokken zijn.

Ja en ik denk je moet ook voor, als overheid voor waken. Kijk boeren hebben sowieso al heel veel met regelgeving te maken. Als je een boeren erf oprijdt en je zegt we gaan bij jou een bassin aanleggen, dan denk ik dat een boer zou zeggen stap maar in je auto en zie maar dat je weg komt. Dus het moet gewoon samen. Maar dan moeten wel onze belangen, dat is wel de grote vraag, het is altijd de samenspraak met onze terreinbeheerders en natuurorganisaties. Wij als boeren hebben toch andere belangen als sommige van die organisaties. Je ziet dat ook in het noorden van het land nu met het inklinken. Hoe meer dat je samen doet, hoe meer begrip je ook voor elkaar krijgt. Over het algemeen kan je meer bereiken door samen te werken. Dat is gewoon helder.

Wordt er dan ook actief gezocht naar nieuwe partners?

Wij weten welke partners erin een project zitten en die blijven daarin. Bij een volgend project kan je wel zeggen, we gaan opzoek naar andere partners. Als je iets met waterbeheer wilt doen, zal het waterschap altijd een partner zijn. Het is niet zo ik ben anti-natuur, helemaal niet zelf. In samenspraak met al die instanties kan het best iets moois opleveren. Je kan bijvoorbeeld waterberging met natuurontwikkeling, kan je allemaal met elkaar organiseren natuurlijk. Het zou best zo is kunnen zijn dat je op goede gronden gewassen neerzet, en op mindere gronden iets anders kan realiseren.

Dus als er een situatie mogelijk is waar meerdere partijen voordelen uithalen, dan wordt hier ook naar gekeken?

Ja, het moet natuurlijk allemaal een beetje groen en blauw worden. Want kijk we weten met zijn allen dat we ook een natuuropgave hebben. Dan moeten we er goed over nadenken hoe we dat in de toekomst in gaan richten. Dan we dan niet natuur op goede akkerbouw grond leggen en ook andersom dat we minder productieve grond misschien kunnen gebruiken voor natuur of iets met water. Maar dan moet er wel, om die medewerking van die boeren te krijgen, voldoende compensatie tegenover staan. Dat is natuurlijk wel zo. Kijk, die akkerbouwer, die verkeerd sowieso al in een lastige fase. Je kan niet zomaar grond afpakken en daar krijg je niks voor. Dat is waar je mee zit, aan de ene kant denk je, beter waterbeheer dat moet gewoon, anders met water om leren gaan. Maar als ik daar financieel voor in moet leveren, dat is niet zo erg als je spaarpot heel groot is, maar als het allemaal knijpen is, dan wordt dat ook allemaal weer moeilijk.

Maar in dat opzicht is er dan wel enige vorm van maatschappelijke betrokkenheid?

Jawel, maar die boeren, kijk als je de moderne boeren in Nederland bekijkt en ook die nieuwe generatie, die beseft heus wel dat het niet kan zijn dat je kunt zeggen nou ik ben boer en ik kijk verder niet om mij heen. Ik denk dat ze heel goed om zich heen kijken. Ze voelen in die zin echt wel de maatschappelijke noodzaak, om het samen te doen. En dan stel je de vraag hoe gaat je het invullen, wie neemt welk deel, en hoe loopt het met de vergoedingen. Maar de wil is er zeker. Als een boer land moet inleveren voor natuur of water, en hier staat normale compensatie tegenover, dan zal het gros van de huidige boeren hier begrip voor hebben.

En tussen boeren zelf, stel er ligt een bassin vol met water, zou dit water dan ook gedeeld worden?

Ja, dat hangt er natuurlijk vanaf hoe dat je dat met elkaar afspreek. Ik denk van, dat zou best kunnen in gezamenlijk overleg. Dat je zegt ik leg een bassin aan, en dan voor meerdere boeren. Kijk en, ja, kijk maar dan zullen andere boeren wel een vergoeding voor geven, of helpen investeren. Mijn buurman kan natuurlijk niet zomaar mijn bassin leegpompen.

En u had zelf ook bedrijf, kunt u hier nog wat over zeggen?

Ik heb zelf een akkerbouwbedrijf ja.

Ervaart zelf nu ook al problemen met wateroverlast en droogte?

Nou, wij hebben, ik teel pootaardappelen, en pootaardappelen mag je alleen maar beregenen met bronwater. Dus wij kunnen met oppervlakte water niks doen. In wij hebben in die mate problemen dat wij een derde van ons areaal, dat ligt tegen Zeeland aan, en daar is het grondwater zilt. Dus dat kunnen wij niet gebruiken om te beregenen. Wij ervaren daar het probleem van droge jaren, dat we niet kunnen beregenen. En vervolgens hebben we nu, we hadden nog een bron, en het was nu te droog om te oogsten. Dus we zeiden we gaan dat land nog een keer beregenen. En toen hebben we een baan beregend en toen kregen we geen water meer uit de bron. Dus wij ervaren zeker die problemen. Wij moeten ook elke jaar het water dieper oppompen. Als pootaardappel teler heb ik niks aan een bassin. Maar dat wilt niet zeggen, ik ben al langer bestuurder, voor heel veel mensen probeer ik het allemaal een beetje mee te helpen regelen, dat iedereen er op termijn nut van heeft natuurlijk. Het is niet zo dat ik geen oppervlakte water mag gebruiken, dat ik mijzelf niet inzet voor waterberging. Wij hebben natuurlijk met zijn allen hier in het gebied, ik ben dat niet alleen, maar ook mijn collega's, hebben de afgelopen drie jaar bijzonder last gehad van droogte en van hitte. En je ziet ook gewoon het investeringspatroon om ook beregening apparatuur aan te schaffen, dat is ook heel erg veranderd. Vroeger dacht men er amper over na en nu zie je veel meer beregening capaciteit. Dat hoort tegenwoordig bij het bedrijf, dat als het droog en warm wordt je je gewassen kan beregenen.

RESPONDENT 2

Bent u al bekend met het begrip waterbassins?

Ja, ik zal even uitleggen wie dat ik ben. Dat is misschien wel makkelijk om mee te beginnen. Ik ben een akkerbouwer en tuinder. Geen binnen tuinbouw, maar alles buiten. Wij telen op ons bedrijf aardappelen, ijsbergsla, Chinese kool en spruiten. Dit zijn echt de watervragers. Daarnaast nog een aantal rauwkost, maar die vragen veel minder water. Bestuurlijk ben ik ook nog een beetje actief, en dan ben ik binnen de afdeling van ZLTO werk ik met de water portefeuille. Aangezien water bij ons heel belangrijk is op het bedrijf, zonder water heb ik geen oogst, heeft dat ook een bijzondere aandacht bij mij. De discussie is hier ook al 30 jaar gaande. Niet dat ik daar een standpunt over wil innemen, of het nou links of rechts moet, maar het maakt niet uit welke kant het opgaat, de kwaliteit en kwantiteit van het water moet voldoende zijn. En de kwaliteit wordt ook nog wel eens uit het oog verloren. In zo een bassin verhaal moet je ook kijken naar de kwaliteit van het water. Dus dat is eigenlijk in het kort wie ik ben. Dus ik zou zeggen brand los.

Zoals ik al zei, het is een maatschappelijk actueel onderwerp en je lees er veel over in het nieuws. Maar van een ervaringsdeskundige heb ik zelf weinig gehoord. Heeft u zelf al ervaring gehad met wateroverlast of perioden van droogte waardoor u in de problemen kwam?

Wij hebben in 1998 voor het eerst toen was mijn vader er, die zat nog in het bedrijf, toen zat ik er nog niet bij. Hebben wij voor het eerst wateroverlast gehad. Toen liepen echt de polders onder water. Dat is mijn aller eerste herinnering die ik op mijn netvlies heb staan, dat de hele polder onder water stond. Dat was een grote schok, eigenlijk ook omdat het waterschap is ingericht op het afvoeren van water, en dat ze die taak blijkbaar niet aankonden. Toen moesten gemalen vergroot worden, een heel klein mooi voorbeeld. Een half jaar daarvoor zat ik op de middelbare landbouwschool, en daar zei een leraar tegen ons, in Nederland kan geen 100mm water per dag vallen. Nou wij zitten hier vlakbij (.....) daar was toen in dat voorjaar meer dan 100mm water op een dag gevallen. Dus die leraar bleef daar heel ontkennend in. Die leraar hebben we eigenlijk nooit mee geconfronteerd maar dat was wel een teken aan de wand dat de generatie boven mij eigenlijk zei, klimaat technisch kan niet dit. De huidige generatie zegt dat dat wel heel goed mogelijk is allemaal. Wateroverlast wordt dus een steeds groter probleem. Daarnaast zie ik ook heel veel om mijn, dat eigenlijk in 30 of 40 jaar het oppervlakte stedelijk gebied groter is. Dat water wordt nu niet meer in de bodem opgeslagen. Dat gaat gelijk weg. En dat is ook iets, natuurlijk, de watergangen die we hebben, die zijn eigenlijk ingericht op 50 jaar terug. En als je roept van, die moeten heringericht worden, dan krijg je de hele wereld over je heen. Dat mag niet, want er zit een beestje of een toestand. Maar als je puur kijkt naar het stukje veilig en droge voeten houden, ja, ik zeg wel eens gekscherend, als mijn opa geen slot had aangelegd, dan had ik niet kunnen boeren nou. En nou staan wij eigenlijk weer aan die, wij moeten naar de toekomst, niet de huidige situatie vasthouden, maar hoe kunnen wij in de toekomst, zoals we nu leven in ons land, niet anno 1925, maar anno 2020, hoe zorgen wij dat wij richting de toekomst het weer op orde krijgen. Dat de drie volgende generaties zeggen, als de vorige generaties dit niet hadden gedaan, hadden wij dit niet nu gekund. Dat is een beetje de wateroverlast, zeg maar. En na 1998 hebben wij nog een aantal keren meegemaakt. Daarvoor hadden we eigenlijk ook al droge zomers. Die zijn eigenlijk van altijd. Als je terug kijkt in de boeken, in de jaren 40 had je ook al droge zomers. Rond de jaren 20 had je die ook al. Maar wat ik wel zie, aan die droge zomers, na een droge zomer heb je vaak een natte periode. Die er niet voor zit, maar na zit. En je ziet het ook regelmatig terugkomen. Dus die droogte dat is eigenlijk nu al drie jaar op rij. Drie weken terug stond ik nog volle bak te beregenen. Dat is voor september abnormaal. Dus die droogte in zomer dat is wel een feit, was het vroeger al, wordt wel heftiger naar mijn idee, de periodes duren langer. Dat zie je wel gebeuren. Die droogte in de zomer is echt een terugkomend fenomeen. Gevolgd door een periode van wateroverlast erna. Net als wat je nu ziet, dat het heel veel in een korte tijd regent. Dat zag je vorig jaar ook en toen stopte het niet meer voor maart. Ik hoop niet dat we een kopie krijgen van vorig. Maar als dat zeewater zo warm is, dan gaat het natuurlijk in het najaar wel gebeuren meestal. Dat zie je nou ook. We zijn nog altijd onder val de natuur. De droogte impact op ons bedrijf, ja we krijgen vanzelf weer een keer water, maar meestal niet op het tijdstip dat wij dat willen. 10 jaar terug hadden wij hier al problemen met water in laten dampen, de kwaliteit van het oppervlakte water was toen ook niet goed. Te veel zout in het water. Daar keken we toen enorm naar, naar het zoutgehalte in het water. Dat is voor van belang voor de ijsbergsla. Daarnaast zie als het water te warm wordt dat je bacterie groei krijgt, waar je gewassen niet tegen kunnen. Wat je ziet van, het Rijkswaterstaat en het waterschap, die sturen nog enorm op chlorides en blauw alg. Waarvan wij als landbouwers zeggen, dat is leuk dat je daarop stuurt, maar chlorides, dan kunnen wij zelf ook beslissen of we dat water wel of niet gebruiken. En blauwalg, bewijs eerst maar wat

dat is. Of het schadelijk is met bewateren of niet. Met zwemmen is het slecht, maar als het droog valt op het land, dan gaat het dood en gebeurt er eigenlijk niks mee. Ze roepen al jaren dat er onderzoek naar gedaan gaat worden, maar er komt niks van kant af. En ondertussen zie je dat elk waterschap een beetje zijn eigen norm hanteert. Bijvoorbeeld, wij zit op de grens van Zeeland en Brabant, en bij ons zie je dat het waterschap eigenlijk de inlaat dicht doet in Juni vanwege de blauwalg. Terwijl aan de overkant gaan ze heel het jaar door. Aan de ene kant is het een soort concurrentie vervalsing, aan de andere kant is het dat dat beleid gewoon een moet zijn. We hebben een Nederland en waarom dan twee waterschap beleiden. In droogte is het dus lastig voor ons. Het grondwater is namelijk te zout. Dat is een beetje onze ervaring met droogte. Droogte is altijd ellende eigenlijk. Beregenen, beregenen en hopen dat de kwaliteit van het water goed blijft.

U gaf al aan dat het waterschap een belangrijke rol speelt, als het waterschap tegen u zegt dat ze u kunnen helpen op uw bedrijf met een bassin, dat bijvoorbeeld zorgt voor het land, en zij stellen daar wat tegen over of helpen u verder met het bassin, hoe kijkt u daar tegen aan?

Als je er samen op een of andere manier uit wilt komen, dan je er altijd wel. Het waterschap wilt wel, maar hebben niet de middelen er toe. Dat merk je eigenlijk dat het een heel stug ambtenaren apparaat is. De genen die aan de voorkant zitten, die willen heel graag, maar dan moet het langs een bestuur. Wat daarin voor mij heel zorgelijk is, is de geborgde zetel discussie, dit is een heel andere discussie, die geborde zetels willen ze ook laten verdwijnen. Dat het een echt democratisch geheel wordt. Nou dan krijgen we eigenlijk Den Haag 2.0, iedereen wilt zijn pasje ergens overheen doen dan. Dan wordt het een besluiteloze organisatie en gaat er niks meer gebeuren dan. De ene die vindt een bassin lelijk om tegen aan te kijken, dus om het voor elkaar te krijgen bij het waterschap, wat uiteindelijk toch de partner moet zijn. Dit kan heel lastig zijn, of je moet het ergens achterin de polder leggen waar niemand het ziet. Dan heb je minder tegenstanders. Aan de ene kant positief, je zou het kunnen gebruiken voor een groot aantal teelten, maar het probleem is, als ik water op ga slaan in een bassin. Dan sla ik water op in februari, dan zeg ik nou dat zit goed. Dan wil ik in juli het water hebben. Dan staat het water al 4 maanden stil. Dan is de kwaliteit een drama en durf ik daar niet meer mee te beregenen. Alle bacteriën die je maar kan bedenken die komen er dan in voor. In de tuinbouw kan het wel, want dit is een gesloten systeem. Maar zelfs zij hebben niet genoeg aan bassins in de zomer. Dus voor mij is het niet de oplossing. Het kan bij sommige teelten wel meehelpen, maar ik zie het niet als oplossing. Daarbuiten moet het bassin ook heel groot zijn. Dat bassin komt dan boven de huizen uit. Daarnaast ben je ook een hectare grond kwijt, als je in een eigendomssituatie praat, dan moet je daar 100.000 euro tegenover zetten. Dat ben je financieel kwijt, en de productie capaciteit ben je ook kwijt. Als het bassin nou altijd op het hoekje van het veld zou liggen, dan kan je er nog wat over zeggen. Maar de landbouw roteert, en ruilt uit, dus die percelen die roteren ook mee. En voor elke 20 hectare aardappel, moet een je bassin van een hectare hebben. Dus eigenlijk heeft elke buurman een bassin nodig. Je krijgt dan heel het landbouw areaal vol met bassins.

Zou er op een stuk armere grond dan wel een bassin kunnen liggen wat gedeeld wordt tussen meerdere boeren?

Ja, dat zou kunnen, maar dan krijg je wel een heel mega bassin. Die ene hectare waar wij het net over hadden, voor die 20 hectare aardappels, gemiddeld zit er hier in het bouwplan een derde tot een kwart aardappelen. Dit kun opdelen in 30 procent pootaardappelen wat niet beregend kan worden met oppervlakte water en 70 procent consumptie. Dus als ik zo even tel, dan zou je dus op 1 tot 1.5 procent van je landbouwgrond, alleen voor aardappelen al, daar moeten dan bassins op komen te liggen. Dat zijn allemaal bassins die zo hoog zijn waar je tegen aan zit te kijken. En dat wordt vaak door heel veel mensen vergeten, een bassin is een heel leuk idee, maar het is echt een ruimtevretter. En dat is ook de reden dat die vaak binnen de landbouw sneuvelt.

Dus boeren wil niet graag hun ruimte delen met andere partijen, zoals een waterschap?

Als ik tegen het waterschap ik wil een bassins neerleggen, en deze wil ik delen met jullie, dan zeggen ze, ja daar kunnen we over nadenken, maar dan moet dat bassins altijd leeg zijn als het regent. Want als we wateroverlast krijgen, dan willen wij hem vol kunnen zetten. Het combinatie doel, dat is er dan niet meer. Want dan moet ik zeggen, is goed ik laat hem leeg staan, met wateroverlast pompen ze hem vol, nou dan is de overlast weg en laten ze hem weer leeglopen, dan ga je richting het voorjaar, en dan moet je zeggen waterschap ik pomp nu jullie water op voor in mijn bassin. Eigenlijk schiet je dan aan je doel voorbij, want wat je wilt is het bufferen. Het enige wat je dan doet is een probleem van het waterschap oplossen. Terwijl als je regenwater langer vast kan houden, dat zou wel wat zijn. Dus die dubbele functie met het waterschap die wordt heel lastig. Toevallig hebben wie hier vorig jaar ook met een collega over gepraat, die heel veel water verbruikt. Maar die kwam er samen ook niet uit. Dus het is heel lastig. Er is een partij die grond moet inleveren, als je die partij gevonden hebt die dat wilt doen, dan krijg je nog een omgevingsdialoog, en als je daar nog uit kan komen, dan krijg je

daarna het kwaliteitsverhaal van het water. En dan ook nog het financiële aspect. Komt het wel uit om op dit manier te werken.

Het kan ook wateroverlast verminderen voor het omringende stedelijk gebied, vindt u dat ook belangrijk?

Daarin heb je verschillende stromingen zitten. Tuurlijk iedereen vindt het belangrijk dat een gebied droge voeten kan houden. Dat is uiteindelijk de basis van het leven. Maar ja, de ene die zegt als ik investeer in de veiligheid van de buurman, dan wil ik ook wat terug hebben. Meestal is het heel lastig om er wat voor terug te krijgen. Een tijd terug hadden we hier te maken met een gebied, dat ze een nieuw gebied hebben aangewezen voor ruimte voor de rivier zeg maar. Dijken verstevigd en dat de polders niet meer kunnen afwateren als het gebruikt kan worden. Zelfs op dat moment waren er ideeën om buffer plekken te creëren. Maar die kwamen niet van kant af. Als je bij overheden terecht komt, dit is ons budget en zo gaan we het doen, punt. Daar valt eigenlijk, wij zijn te democratisch, om dat goed in te richten. En ik ben geen tegenstander van democratie hoor, luister goed. Iedereen moet zijn zegje kunnen. Maar het is wel het nadeel waar we in vallen, iedereen vindt er wat van. Mensen die er verstand van hebben denken in oplossingen, maar er zijn ook veel mensen die niet weten waar ze het over hebben en die vinden er ook wat van.

U zei al, er zijn al vaker overleg geweest over bassins, is hier toen ook tussen partijen kennis uitgewisseld?

Ja, als je tussen een groep akkerbouwers kijkt, die staan er momenteel zo in. We hebben in het verleden heel veel aangelegd, en nog niet afbetaald. De ruilverkavelingslasten lopen bij de boeren nog door, en die ruilverkaveling die is gebaseerd op het krijgen van voldoende goed en zoet water. Dus die zeggen we betalen er nu voor en dan wordt er gezegd, ga maar iets anders uitzoeken, want we kunnen niet leveren. Dat is toch eigenlijk, als je naar de benzine pomp toegaat, en je rekent jouw benzine af, dan verwacht jij toch ook dat er benzine in jouw tank komt. En niet dat er diesel inrolt. Dat gebeurt er nu in mijn gebied. Er daar zijn er toch een aantal verbolgen onder. Die zeggen, het is allemaal wel leuk zo een plannetje met een waterbassin, maar ik begin er niet aan. Ze moeten eerst maar eens zorgen dat het goed is. Wat ik dan zeg, ik zeg, ja ik ben het er eigenlijk mee eens, eigenlijk moet Rijkswaterstaat gewoon op zijn kloten krijgen. Er liggen hier ook sluizen, die hadden ze 10 jaar geleden al moeten repareren, daar zit een enorme zoutlek in, terwijl het eigenlijk goed water is. Dan is er in deze regio eigenlijk weinig aan de hand en weinig nodig aan extra buffering. Want er kan hier, als de kraan opengaat, dan kan hier 5000 kub per uur de polder in en dat is ruim voldoende. Maar op momenten van extreme droogte wordt nu gezegd, los het zelf op met een waterbassin. Terwijl eigenlijk als je kijkt, als je naar de landelijke verdeelsleutel van het water kijkt, dan stroomt 80 procent door Rotterdam weer naar buiten. Terwijl er slimme oplossingen genoeg zijn om het niet meer naar buiten te laten stromen. Dan help je niet alleen de landbouw, maar ook de scheepsvaart. Maar dan heb je het over grote landelijke discussies. Daar is denk ik wel meer te halen dan in een bassin. Dat water blijft ook beter. Die kwaliteit kan ik lastig uitleggen. Zo denken mijn collega's ook, los eerst het grote probleem op, en als er dan nog niet genoeg is, dan kijken we wel verder. Er zijn veel mensen die het gevoel hebben dat het probleem op hun bordje wordt geschoven. Hoe ik er persoonlijk tegen aankijk, nou een verzekeringspremie kan nooit geen kwaad, om een bassin aan te leggen. Maar het financiële plaatje kan sowieso niet. De vrije markt waarde van het land is een ton, een bassin erop is ook anderhalve ton, dan zit je al een twee en een halve ton. Zou je over ons bedrijf praten. Wat je eigenlijk alleen aan verzekeringspremie weglegt. Je kan er niet meer mee kapitaliseren. Met landbouwgrond kan je nog kapitaliseren. Een bassin in gewoon meteen afschrijven.

En als een externe partij het bassin wilt delen, daaraan mee betaalt, zou het dan al interessanter worden?

Als een externe partij wilt meehelpen dan kan het interessanter worden, maar je ziet vaak dat een externe partij ook weer voorwaarden en eisen de andere kant op stelt. Vaak is het heel lastig om de gezamenlijke belangen te vinden. Het is lastig om een combinatie te maken waar het voor iedereen een plus is, of zelfs voor heel het ecosysteem een plus is, daar moet je naar toe streven vind ik, dat is heel lastig te creëren.

Maar vindt u het wel belangrijk dat het voor meerdere mensen een plus is?

Ja, ik denk wel dat dat nodig moet zijn. Want als het alleen voor en door een landbouwer gedaan moet worden, dan komt het nooit van de grond. Als je hier echt door mee wilt, dan moeten ook andere partijen hiermee instappen. Binnen de landbouw heb je ook heel veel soorten van eigendomssituaties. Daar zitten ook veel verschillende belangen.

RESPONDENT 3

Kunt u mij wat vertellen over uw achtergrond?

(...), ik ben 59 jaar, ik heb een akkerbouwbedrijf van 63 hectare in de omgeving van (...). Dit is een gebied met kleigrond en met zoet oppervlakte water. Dat is wel relevant om in dit verband te zeggen. Verder ben ik ook bestuurlijk actief in de LTO, ik ben daar bestuurslid en portefeuille houder bodem en water. Daar is de link met jouw thema. Verder ben ik bestuurlijk actief bij cosin. Ken je dat?

Nee dat ken ik niet.

Dat is een coöperatie van 8000 suikerbietentelers en die coöperatie is in de loop der jaren wat uitgebouwd, dus naast suikerbieten zijn ze ook actief in de aardappelen. Avigo bijvoorbeeld is in eigendom van cosin. Ook houden ze zich bezig met circulatie, dat de reststromen weer tot waarde gebracht worden. Dat is een beetje mijn verhaal.

Bent u zelf, of uw organisatie al bekend met waterbassins?

Wat op dit moment heel erg bezig is, we zijn ons op dit moment al agrarische sector heel erg bewust van klimaatsverandering. Dit heeft vele effecten. Een van de effecten is dat het neerslag patroon over het jaar heen aan het veranderen is. Om te beginnen heeft de neerslag de neiging om in totaliteit toe te nemen. Maar het grootste verschil is dat die neerslag meer geclusterd valt. Daarnaast ontstaan er in de zomer ook drogere periodes. Dat geeft knelpunten in de landbouw. Bepaalde grondtypes kunnen dan niet altijd het vocht leveren om de gewassen te laten groeien. Dan ontstaat er de behoefte om te beregenen. Dus wat nu een uitdaging is bij de landbouw, is hoe krijgen we dat zoete water jaar rond beschikbaar. Daar zijn wij bij ZLTO al heel erg druk mee bezig. We kijken of we water kunnen opslaan in het bodemprofiel, maar onderdeel daarvan kan ook zijn om dus waterbassins aan te leggen of om het deel uit te laten maken van het watervoerende systeem. Dus het stelsel van beken, sloten en kanalen. Dus beide opties zijn in beeld. Waterbassins en retentie gebieden.

Hoe kijkt u zelf aan tegen waterbassins op het land van de boer?

Kwa ruimtelijke ordening kent het natuurlijk zijn weerstanden. We hebben natuurlijk ook met schaalvergroting te maken en er wordt ook druk gerekend van hoe veel water je nou nodig hebt om die droge periodes te overbruggen. En dan kom je toch tot behoorlijke oppervlaktes. Er zijn mij gevallen bekend van bassins van bijna een hectare groot. En dan heeft het natuurlijk een behoorlijke impact. Ik denk wel, de landbouw is op dit moment sowieso op verschillende manieren in transitie. Wat ook heel veel aandacht heeft zijn watertoedoeningsystemen die zuiniger omgaan met water. Wat ik zelf vind van die bassins, ja kijk, ik zie de periode waar we nu inzitten nog heel duidelijk als een periode waarin we gebruikservaring op willen doen. Bassins hebben natuurlijk een stevige impact op het buitengebied. Ik begrijp wel dat daar maatschappelijke weerstand tegenkomt en dat er vragen gesteld worden. Wat ik nu een beetje merk is dat veel gemeentes er voor kiezen om die bassins toe te staan, maar voor zover ze op een bouwblok gerealiseerd kunnen worden. Maar je ziet bijvoorbeeld ook dat boeren hun land wat in exploitatie is niet direct grenst aan het erfperceel. Als je dus water nodig hebt voor percelen op kilometers afstand, dan loop je wel tegen een knelpunt aan.

En samenwerkingen met externe partijen, zoals waterschappen, hoe zit dat?

Dat is nu dus ook heel erg in ontwikkeling. In kader van die klimaatsverandering zijn er diverse overlegorganen wat verschillende partijen aan tafel zitten. Waarbij eigenlijk met inbreng van verschillende belangen, dan heb ik het over landbouw, maar ook over natuur organisaties, over terreinbeheer organisaties, steden en waterschappen, provincies. Die eigenlijk samen rondom de tafel gaan zitten en dan wordt de discussie vaak gevoerd aan de hand van klimaatadaptatie. Hoe kan je het veranderende klimaat het hoofd bieden. Want ik zeg wel ja je moet water kunnen opslaan om die droge periodes te kunnen overbruggen, maar je moet ook in die periodes van korte hevige neerslag het water dusdanig kunnen beheren dat het geen schade aanricht. Schade aan gewassen of schade aan gebouwen of schade aan steden. Je moet een stuk buffer ruimte creëren.

Vindt u het dan ook belangrijk dat het schade kan voorkomen, niet alleen aan het agrarisch bedrijf, maar ook voor andere in de samenleving, zoals het stedelijk gebied?

Absoluut, ja. Vaak worden dit soort discussies eigenlijk gedreven door te kijken vanuit het belang van het stedelijk gebied of vanuit industriële gebieden. Wanneer dat een waterschap een afweging moet maken of ze de binnenstad of landbouwgrond moeten drooghouden, dan wordt gekozen voor de binnenstad natuurlijk.

Dus u wilt als agrarisch ondernemer hier wel uw steentje aan bijdragen?

Boeren zijn doorgaans geen liefdadigheid instellingen. Dus wanneer er schade geleden wordt, dan wordt er wel gekeken of de schade maatschappelijk gedragen kan worden en niet door een individuele boer. Ik noem maar eens iets, we zitten nu in een periode met veel regen, en als een aardappel 24 uur onder water staat dan is deze verloren. Dus als er nu gekozen wordt, ten tijden van flinke neerslag, we houden de binnenstad droog, maar we laten het water de polder inlopen, dan ziet de boer zijn inkomen gewoon verloren gaan.

Maar als u uw eigen grond droog kan houden en ook nog mee kan helpen om de rest van het gebied droog te houden, met een bassin, dan zou u dit mooi meegenomen vinden?

Absoluut, ja. Ik vind ook dat dat onze opdracht is en dat is ook de inzet van die beleidstafels waar ik het net over had. Je vergeet een belang te noemen die eigenlijk hoe lang, hoe dominantier wordt in deze discussie, en dat is het belang van natuur. Natuurterreinen die leiden ook flink onder droogte. Die hebben ook dringend een behoefte aan conservering van water. Op welke manier dit dan gebeurt, dat is nu nog een zoektocht. Je hebt het nu over bassins, die zijn zeker van belang, maar in eerste instantie wordt gekeken of het water niet in het gebied gehouden kan worden middels de watergangen en in het bodemprofiel.

U noemde al dat er meerde partijen betrokken zijn die met elkaar om de tafel zitten, wordt hier dan ook al kennis uitgewisseld?

Ja, dat beogen wij wel, om kennis uit te wisselen en dat gebeurt ook. Maar die gesprekken hebben ook een behoorlijk politiek gehalte, om het zo maar eens te zeggen. Dus er vindt ook wel een stukje lobbyen plaats.

En hoe zit het met boeren onderling, wordt er ook bijvoorbeeld samen met de buurman over nagedacht?

Dat is heel erg verschillend per gebied. Het gebied waar ik het meeste van weet, dat is het gebied van de ZLTO, er zijn gebieden bij waar boeren echt samenwerken, om samen zo een probleem het hoofd te bieden. Ik denk ook dat dat in de meeste gevallen ook noodzakelijk is, omdat het niet ophoudt bij de grenzen van jouw boerenbedrijf. Maar er zijn ook gebieden bij, waar dit nog niet zo goed gebeurt. Het aanleggen van zoetwaterbassins, daar gaat jouw verhaal natuurlijk in eerste instantie vanuit, daar zie ik momenteel nog een hoge mate van individualiteit. Maar in bepaalde gevallen zie ik toch wel weer dat boeren elkaar opzoeken om daar toch samen slaging in te maken. Het hangt ook heel veel af van de soort teelt. In teelt met een hoge omzet, dan kan er natuurlijk meer kosten per hectare gemaakt worden, dan bij teelten met een lage omzet. Daar kan je niet zo veel kosten op maken.

Worden mensen hier dan ook actief bij betrokken?

In dit soort processen in een sleutelrol weggelegd voor de waterschappen. Die dragen de eindverantwoordelijkheid hierover. Waterschappen en in tweede instantie gemeentes, en de organisatie hoog boven dat is aan de provincie. Maar als boer die bezig is met zo iets, dan is de waterschappen zijn eerste sparring partner. En dat is ook de gene die uiteindelijk het zicht heeft, van wat de impact van zo een bassin is op het totale watersysteem. Dat watersysteem is op een bepaalde manier doorgerekend en je gaat er toch op ingrijpen. Je zit dan ook met de vraag, op wat voor manier wordt het bassins gevuld en op wat voor manier wordt het onttrokken.

Stel het bassin zit vol met water, en er moet berekend worden, zouden boeren dit water dan delen? Dit kan bijvoorbeeld tegen een vergoeding, of is het vooral voor eigen gebruik?

Ik denk wel dat ze het willen delen, maar er hangt natuurlijk wel een kostprijs aan. Het is net als met elke bedrijfseconomische activiteit, je doet een investering en die investering heeft een afschrijfperiode, en je wilt gewoon die kosten terugverdienen. Dit is het gemakkelijkste te overzien in je eigen bedrijf. Het draaien van omzet door het delen met anderen is natuurlijk wel een mogelijkheid. Het bassin neemt veel ruimte in beslag, dus het is lastig om te investeren met als doel het weer te verkopen.

Zouden boeren ook een bassin aanleggen om de belangen van meerdere partijen vooruit te helpen?

Dat besef is wel aan het groeien. Er is ook nog iets anders gaande in de landbouw, de landbouw is in sterke mate aan het vergrijzen. Het aantal landbouw ondernemers boven de 55 zijn oververtegenwoordigd in de populatie als totaal. Dat betekent dus dat er boeren zijn die hun activiteiten willen stoppen, maar die grond vertegenwoordigt wel een stevige waarde. Het kapitaal wat in die grond zit kan je lastig tot rendement brengen. Je ziet nu dus een beweging ontstaan, boeren die stoppen houden hun grond in eigendom, en geven die grond in bruikleen aan boeren die door willen gaan. Dan zie je natuurlijk wel dat die gronden, als er sprake is van een bassin, dat je dus de grond inclusief de beschikbaarheid van zoet water mee verhuurd. Wat verder nog een interessant aspect is, is dat een momenteel een stevige politieke discussie gaande is om de grondwateronttrekking, die gebruikt wordt om te beregenen in bepaalde gebieden in Brabant, om daar beleid op te gaan formuleren. Om het onsympathiek te zeggen, om die mogelijkheden daarin te begrenzen. Dat perspectief aan zich al, maakt op dit moment al dat boeren heel erg kijken hoe ze het water wat gratis uit de lucht valt beter managen. Ook vanuit die invalshoek is de belangstelling voor waterbassins actueel.

RESPONDENT 4

Kunt u mij als eerst wat meer vertellen over uw ervaring en uw bedrijf?

Ja, ik zal vertellen hoe het bij mij zit. Ik kom oorspronkelijk uit een akkerbouw bedrijf van boven Rotterdam, Zevenhuizen. Doordat ik samen met mijn broer boerde, ben ik vertrokken naar Zeeland, voor mijn eigen bedrijf. Ik ben toen in een heel ander gebied terecht gekomen. In de droogmakerijen boven Rotterdam hebben wij goed zoet water en deden wij altijd veel beregenen. Dus toen ben ik verhuisd naar Zeeland en toen liep ik tegen het vraagstuk aan, geen zoet water. Als je de kaart in je hoofd hebt zitten, Tholen ligt tegen Brabant. Dat zit tegen het Rijn-schelde kanaal aan. Dat is een doorvoer kanaal voor Antwerpen en Rotterdam, voor de binnenvaartschepen. Hier was vroeger alles zout, toen hebben ze hem zoet gemaakt met de delta werken. Toen ik net hier mijn boerderij gekocht had, toen ging het verhaal dat ze het kanaal weer zout wilde maken. Nou ik zag zelf daar grote mogelijkheden liggen, om daar zoet water uit te halen en hierheen te brengen. Samen met de ZLTO ben ik aan het strijden geweest om dat voor elkaar te krijgen. Om gewoon uit het kanaal een zoetwater inlaat te krijgen naar Tholen. Het voordeel toen de tijd, het waterpeil in het kanaal was hoger dan in Tholen zelf. Alleen het probleem met Tholen was, is dat er heel veel zout water in de watergangen zat. Het moest dus doorgespoeld worden. Sommige polders, volgens de wetenschappers, die zeiden, die zijn nooit zoet te maken. Toen heb ik heb ik er gewoon met mijn simpele ogen naar gekeken. Ik denk dat moet wel kunnen. Als je dat nou allemaal goed doorspoelt. Dan moet je het water in de ene kant erin laten en aan de andere kant eruit. Het is heel simpel gezegd, maar zo simpel is het niet.

Ik kan mij inderdaad voorstellen dat dat niet zo simpel is.

Maar goed, ik was een buitenstaander en geen Zeeuw. Dus dat was allemaal een beetje moeilijk bij mijn collega's om daarvoor geld op tafel te krijgen. Toen ben ik samen met de ZLTO een actie begonnen, dan praat ik nu al over 14 jaar terug, om toch dat voor elkaar te krijgen. Toen hebben we bij het waterschap voor elkaar gekregen, een proefproject, van 1000 hectare, wat het dichtste tegen het kanaal aan ligt, om dat eens door te gaan spoelen. Het gevolg was dat we heel goed water hadden, ik en mijn collega's gingen beregenen, en hadden dus ook een goede opbrengst en betere kwaliteit. En wat is dan het gevolg, economisch gezien, je gaat je buur opkopen. Nou dat gaat de streek zien, en die denkt he, wat gebeurt daar, er wordt toch wel verdiend aan zoet water. Toen wilde de anderen boeren hier op het eiland ook zoetwater hebben. Intussen waren er weer waterschapsverkiezingen, en toen ben ik via de kamer van koophandel in het waterschap terecht gekomen. Dus toen kon ik ook weer meer mijn visie en mijn ideeën spuien naar het waterschap zelf. Nou toen hebben we, ondertussen alweer 7 of 8 jaar geleden, het voor elkaar gekregen dat we als heel compleet eiland zoet water zouden krijgen uit het Rijn-Schelde Kanaal. Dat is mijn achtergrond dus een beetje.

Heeft u de laatste ook problemen gehad met droogte en/of wateroverlast?

Die laatste drie hebben aangetoond dat beregenen zeer rendabel is. De gemiddelde Zeeuwse boer lijdt op dit moment gewoon verlies. Het is gewoon heel ernstig, die hebben al drie jaar verlies geleden, omdat ze gewoon geen goede opbrengst hebben. Dat de kilo opbrengst lager is dat valt wel mee, maar de kwaliteit is ook veel slechter. Dus je gaat eigenlijk twee keer achteruit.

Dus die droogte werkt ook door naar de financiële situatie van de boer?

Ja, wij hebben altijd gezegd, mensen die kunnen beregenen, droge jaren, dat zijn onze beste jaren. Want dan gaat de prijs omhoog en kunnen wij leveren. Maar terugkomend op jouw waterverhaal. Er worden hier ook voorstellen gedaan om in het andere Zeeuwse gebied, daar worden acties op touw gezet om ook zo een systeem op poten te zetten, zoals wij ook gedaan hebben.

Mijn onderzoek gaat echt specifiek over waterbassins, ik wilde nog veel meer onderzoeken, maar het moet heel specifiek. Kunt u hier wat meer over vertellen?

Het probleem waar jij nu tegen aanloopt, dit is natuurlijk ook al besproken, punt een, als je dus een bassin maakt dat zijn stichtingskosten, daar wil iedereen wel overheen kijken, dat is een investering, en dat moet terugkomen.

En die stichtingskosten, worden die betaald door een iemand, of hoe moet ik dat zien?

Dan zou iedereen voor zich moeten gaan werken. Of een soort coöperatie stichten, dat vier of vijf gelijkgestemden dat gaan doen. Maar het punt is die ondergrond. Die is heel duur. En daar ben je ook je productie van kwijt, en je gebruikt het als opslag. Daar loop je tegen aan. De investeringskosten zijn te doen, maar je bent ook de rest kwijt. Wij zeggen altijd, als je tien boeren in een wagen duwt, het zijn net kikkers, er springen er altijd wel vier of vijf uit. Dus je krijgt nooit een lijn. Niemand is het eens met elkaar. Dus ik zie het persoonlijk niet zitten om met 10 boeren samen een bassin te kopen. Het is het ideale beeld. Maar in de praktijk gaat het niet werken.

Kijken boeren dan vooral of ze er zelf wat uit kunnen halen, of zeggen zij ook mijn buurman kan er ook nog voordeel uit hebben? Zijn er goede onderlinge relaties?

De relatie met de naaste burens wel. Dat is over het algemeen van, we helpen elkaar. Maar twee of drie straten verder dan begint de jaloezie. Dat is iets wat in de mens zit. Een akkerbouwer en een boer is over het algemeen een eenling. Die is altijd met zichzelf bezig. Het is heel veel dingen bij elkaar, heel complex. En nog iets anders, waar haal je dan het water vandaan.

Daar wil ik nog graag even op inhaken. Het idee van de bassins is dat ze ook voor vermindering van wateroverlast kunnen zorgen. Door water op te vangen tijdens hevige neerslag en piekafvoer. Ook voor het stedelijk gebied. Ik vroeg me af of u zelf ook last hebt van wateroverlast?

Ja, dat ook. Dat is een mooi voorbeeld. Ik heb overal aan meegedaan, jammer genoeg. Ik ben in '98 begonnen hier op het eiland. Maar in '98 is hier ook een mega bui geweest. Toen hebben al mijn polder onder water gestaan. Toen was de complete oogst vernietigd. Dus dat komt ook voor, en daar hebben wij ook mee te maken gehad. Nu zijn de gemalen weer in capaciteit verhoogd. Het water is nu veel eerder weg. Maar ik zit ook nog naast het industrie terrein, waar eerst alleen boeren woonden. Nu zijn het allemaal van die grote dozen. Vanaf daar stroomt al het water naar de laagste plek, zo de polder in. En met die bassins, als die eenmaal vol zijn, dan moet het water omhoog. Dus bassins zijn leuk, zo lang ze maar laag liggen. Maar als het bassin vol is, voller dan vol kan niet, dan stroomt het water ergens anders heen. En dan ga je een droge zomer krijgen, dan heb je al verdamping, daarnaast is het stilstaand water, dan krijg je ook weer last van algen. Dus een bassin heeft ook weer grote nadelen. Het werkt wel, dat zien we in de tuinbouw. Alleen hebben zij hebben wel een hogere opbrengst. Het mooiste is, dat zie ik nu naast mij, daar hebben zij van die natuur opvang bakken gemaakt. Daarnaast moet je ook hele grote bassins hebben, om jaren die we nu gehad hebben, we zullen hopelijk ook weer normale jaren krijgen. Maar het water heb je wel gewoon nodig om de kwaliteit van je product te handhaven. Nog niet eens voor de groei. Maar ik wijk af, ga maar door met vragen.

Zoals ik al zei kan een bassin ook oplossingen bieden voor het stedelijk gebied en de rest van de samenleving. Hoe denkt u erover dat u ook voordelen kan leveren aan mensen buiten uw eigen sector?

Wij moeten voor het hele natuurgebeuren ook mee. Want als er iets fout gaat dan krijgt de akkerbouwer of de veehouderij krijgt dan de schuld. De bomen gaan nu dood op de Veluwe, en de boeren krijgen de schuld want die pompen water weg. Ja, de mensen denken gewoon niet na wat er gebeurt. Want is de Veluwe wordt geen water afgetapt door boeren. Maar goed, ik bedoel, zo denkt men, dus wij moeten de consument anders laten denken. Als wij kunnen laten zien dat wij ook goed met de natuur bezig zijn, en ook voor iedereen een beetje bezig geweest zijn, en water ook op te slaan, snap je. Wij moeten het gewoon met zijn allen gaan doen. En dat heb je in hele andere landen in Canada en Amerika. Daar staat een agrariër op een veel hoger voetstuk. Als mens zijnde. Wij staan hier bekend als vervuilers en we verpesten alles. En in dat soort continenten sta je bekend als, ja wij de boer niet hebben, dan hebben wij geen eten. Dus ik denk wel, wij moeten als sector wel gewoon mee, om in een kwestie als zoet water bijvoorbeeld, een combinatie verhaal op te hangen. Dat we er allen twee wijzer van worden. Maar het punt is, want dat hebben wij allang met de gemeente en het waterschap naar voren gebracht, met die zoetwaterbak die naast mij ligt, laat ons dan dat zoet water gebruiken. Maar wat krijgen we dan, dan begint de brandweer te gillen. Ja dan hebben jullie het water uit die bassins weggehaald, en dan kunnen wij niet blussen. Die brandweer moet ook bluswater hebben, maar in combinatie met stedelijk gebruik kan eigenlijk niet, want als wij echt gaan pompen aan zo een waterbassins, dan is die zo droog.

U zei al, samenwerken met de buurman gaat goed, maar drie straten verder ontstaat de jaloezie. Zouden boeren dan ook zoetwater met elkaar delen? Zo ja, met wie en waarom en wat moet daar dan tegenover staan? Of zijn boeren meer op zichzelf en kopen ze liever de buurman op?

Die echte harde concurrentie bestaat wel, maar over het algemeen wil de sector vooruit al geheel. Als je 100 boeren hebt, die hebben allemaal een trekker nodig, allemaal andere machines nodig. Daar heb je weer een machine handel voor nodig. Ik kom zelf uit de streek boven Rotterdam, door recreatie, en door andere dingen, en door de huizenbouw liep de streek leeg. Wat zag je toen gebeuren, de handel daaromheen die liep ook weg. Dan loopt een hele sector leeg. Bijvoorbeeld rond Zevenhuizen, daar waren die graan handelaren, en nu is er geen een meer. Er is ook geen mechanisatie bedrijf meer. Er is helemaal niks meer. Zelfs geen loonwerken. Mijn neef die boert daar nog, en die heeft gewoon problemen om mensen daarheen te kunnen trekken, omdat hij ook verder wilt. Dus het zoete water is heel belangrijk, want dat houdt alles aan de gang. Ook een groot deel van de economie.

Dus dat zien de boeren ook, dat hebben zij goed door met zijn allen?

Ja, dat wel natuurlijk. We leven niet meer onder een steen. De gemiddelde opleiding is ook HBO tegenwoordig.

Dus ze weten dat ze het niet alleen moeten doen?

Ja, maar dan gaat het commerciële verhaal spelen. Dat zie je in het corona verhaal ook, alle ondernemers die gillen moord en brand, want ze verdienen niks meer. En dat is onder boeren hetzelfde. We zijn allemaal mensen hoor. Dan draait het toch om het geld. En dat is het punt, als men denkt, ik betaal meer dan mijn buurman, ja dan wordt er gesputterd. Dat zie je in de politiek ook. Zeker in een land als Nederland, iedereen denkt dat die er wat van kan zeggen. We hebben zeventien miljoen experts lopen in Nederland, dat heb je al gehoord. En iedere boer die denkt dat hij waterexpert is.

U heeft met eerdere projecten al ervaring opgedaan. U deelt deze ervaringen ook, kunt u hier nog meer over vertellen?

Ja, ik ben dus benaderd door een proefboerderij om daar druppel irrigatie te begeleiden. Als agrariër zelf, omdat ik daar al ervaring mee heb. Mijn familie zit in de tuinbouw, en daar heb ik alle ideeën vandaan gehaald. Ik heb nog neven, die zijn ook nog tuinder. Die dingen, daar ben je mee opgegroeid. Je ziet het liggen, en dan ga je het zelf ook uit proberen. Dat vind ik ook leuk, ik ben nu 66, lichamelijk arbeid doe ik niet zo veel meer, maar de zaken begeleiden, dat vind ik prachtig werk. Dus dat doe ik nog steeds nu.

Dus u deelt wel uw kennis?

Ja, maar sommige projecten zijn wel zwaar. Er zijn een hoop mensen en die hebben het geld niet om te kunnen investeren. Daarnaast heb je ook mensen die hebben het geld wel, maar die zitten er vast op. En dan komt ook nog de jaloezie om de hoek. Dus daar heb je al drie dingen die ik nu opnoem, het is niet eenvoudig.

Ik snap inderdaad dat dat lastig is.

En nummer vier dat is eigenlijk nog de burger. Die dan denkt dat de agrarische sector de rest om zeep helpt. Die vinger die wijst ook allen kanten op. Dus je hebt al met vier grote elementen te maken. Maar ik vind het wel altijd een sport om iets voor elkaar te krijgen. Toen ik hier 25 jaar geleden kwam, toen zeiden ze ook dat lukt jouw nooit. En nu heeft het hele eiland zoetwater hier.

Bassins en andere watersystemen vergen ook onderhoud. Wie zou dat precies doen?

Hier op Tholen doet het waterschap dat. Die doet dat onderhoud. En daar betalen wij natuurlijk ook voor. Maar goed, het waterschap vindt natuurlijk dat wij te weinig betalen, wij boeren vinden dat wij te veel betalen, andere eilanden zeggen weer, wij gaan niet betalen aan het eiland Tholen.

En als een boer een eigen bassin heeft, dan betaalt hij dit zelf?

Ja, dan moet hij het wel zelf betalen. Maar dat worden dan echte diepte investeringen. En dan moet je dat geld op tafel leggen. Voor een beetje standaard bedrijf hier, dan zit je toch snel aan twee ton.

Zijn er dan ook boeren die zeggen, ik lever het land, jullie investeringen mee, en dan maken wij er samen gebruik van?

De coöperatieve ideeën die komen wel rond. Dat gaat wel gebeuren. Maar dan krijg je zo grote waterbassins, dan ga je weer tegen de burger aanlopen. Want de polders gaan er dan heel anders uitzien. De anti zonnepanelen discussie speelt nu ook al. En dat vind ik zelf ook, ik vind het ook geen gezicht voor de polder. Als je grote zoetwater bakken neerlegt, dan krijg je het zelfde als met mestbakken. Die zie je ook al her en der in de polder liggen. Met een waterbassin krijg je ook weer zichtvervuiling. Met van die grote projecten willen de boeren wel, maar gaat de burger weer protesteren.

Ik richt mij nu alleen op de boeren inderdaad, anders duurt het onderzoek veel te lang.

Ja, en kijk waar je ook nog tegen aan loopt. Omdat er op het moment een overaanbod is van voedsel, zegt de Nederlandse burger, wat tobben we hier in Nederland. Alles wordt vervuult, en we halen het wel uit Frankrijk vandaan. Laten we hier maar mooie bossen en natuurmonumenten maken. Dan is het ook voor elkaar. Maar men beseft niet dat het ook een keer weer anders gaat worden, en dan ben je afhankelijk van een ander land. Maar goed dat zijn weer andere dingen. Maar goed, een bassin is zeker te doen, als iedereen de goede kant op wilt.

Dus het gaat hier duidelijk om meer dan een persoon?

Ja, zeker. Ik denk wel dat je dat coöperatief aan moet pakken.

Willen boeren elkaar helpen met dit soort projecten, gunnen ze elkaar ook andere dingen?

Als ze er ook maar rendement van krijgen. Als ze overtuigd zijn dat ze er rendement van krijgen, ja, dan willen ze wel. De gemiddelde mentaliteit hier is wel, als ze goed het gevoel krijgen dat de buurman het beter doet, dan gaan ze wel allemaal op de handrem staan hoor. Maar dat is met iedereen zo, of je nou boer bent of niet. Dus het idee van waterbakken kan voor sommige mensen heel goed helpen, vooral met intensievere teelten. Dan zorgt zo een bak veel eerder voor rendement. Dus ja, het is een moeilijk verhaal om voor jou op poten te zetten, voor zo een scriptie.

Ja, het is zeker lastig. Zeker met de huidige situatie. Het liefst spreek je zo veel mogelijk mensen, maar dat is helaas erg lastig nu.

Maar in ieder geval, ons eiland is nu goed voorzien. Wij hebben dus geen waterbakken nodig. Maar op andere plekken, daar zouden ze toch met zoetwaterbakken aan de gang moeten. Maar dan moet je wel je bedrijf intensiever maken. Voor een standaard akkerbouw bedrijf kan het anders gewoon niet uit. Dat is dan niet te betalen. Maar ja, wat ik nog meer naar voren wil brengen. Jouw scriptie gaat echt alleen over waterbassins?

Ja, het moet heel specifiek zijn. Daarom heb ik echt alleen voor waterbassins gekozen.

Waar ik nu aan zit te denken. Ik ben zo een beetje de hele wereld over getrokken. Ook overal achter water aan gezeten. In Amerika hebben ze een heel ander systeem. Daar pompen ze water uit de rivier. Over honderden kilometers naar de akkers toe. Daar zit ik voor gebieden hier ook wel eens aan te denken. Maar op een eenvoudige manier bassins aanleggen in het open gebied, blijft lastig. Want waar haal je dan het water vandaan.

Het idee is dat hemelwater opgevangen kan worden tijdens piekafvoer, en zo ook doe wateroverlast kan verminderen.

Dan moet je wel een pomp erbij hebben, want water gaat altijd naar het laagste plekje. Dus als je naast een dorp of een stad zit, en daar het water opvangt, dan mag er ook geen bij vervuiling bijzitten, dan moet je het toch pompen naar de bassins. Met natuurlijk verloop is een bassin wel zo vol. En dan wat ik al zei, dan wilt ook de brandweer het weer gebruiken. Maar jij zit in de ruimtelijke planning zie ik, dus dan moet je zorgen dat je voor twee doeleinden wat maakt. Maar in ieder geval, probeer er wat moois van te maken. Coöperatief kan je zo iets op poten zetten, en anders zou ik niet weten hoe het moet. Particulier wordt heel moeilijk.

Heel erg bedankt, hiermee kan ik gelukkig weer een stuk verder.

17. BIJLAGE 3 CODEBOEK

Codeboek interviews boeren	Code	Interview 1	Interview 2	Interview 3	Interview 4	
Beschrijving code		Aantal x code	Aantal x code	Aantal x code	Aantal x code	Totaal
1. Het delen van materiële bronnen						
1.1 Het delen van grond	1	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -	<u>2</u> : 0x + 1x 0 1x -	<u>0</u>	<u>1</u> : 0x + 0x 0 1x -	<u>4</u> : 0x + 2x 0 2x -
1.2 Het delen van kosten	2	<u>5</u> : 2x + 3x 0 0x -	<u>5</u> : 0x + 1x 0 4x -	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -	<u>4</u> : 0x + 3x 0 1x 1	<u>16</u> : 2x + 9x 0 5x -
1.3 Het delen van het water in het bassin	3	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -	<u>2</u> : 0x + 1x 0 1x -	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>3</u> : 0x + 2x 0 1x -
2. Het delen van niet- materiële bronnen						
2.1 Het delen van kennis	4	<u>5</u> : 5x + 0x 0 0x -	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -	<u>2</u> : 1x + 1x 0 0x -	<u>9</u> : 7x + 2x 0 0x -
3. Het delen van uitkomsten						
3.1 Het delen van uitkomsten met de maatschappij	5	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -	<u>0</u>	<u>2</u> : 1x + 1x 0 0x -	<u>0</u>	<u>3</u> : 2x + 1x 0 0x 0
3.2 Het delen van belangen	6	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x 0	<u>0</u>	<u>1</u> : 0x + 1x 0 0x -
3.3 Het delen/combineren van functie	7	<u>2</u> : 2x + 0x 0 0x -	<u>2</u> : 0x + 1x 0 1x -	<u>1</u> : 1x + 0x 0 0x -	<u>4</u> : 2x + 0x 0 2x -	<u>9</u> : 5x + 1x 0 3x -
4. Overig codes, invloed op collectivisme						
4.1 coproductie	C	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>2</u> : 0x + 2x 0 0x -	<u>4</u> : 0x + 4x 0 0x -
4.2 Samenwerking	5	<u>6</u> : 3x + 3x 0 0x -	<u>4</u> : 1x + 3x 0 0x -	<u>3</u> : 2x + 1x 0 0x 0	<u>7</u> : 2x + 3x 0 2x -	<u>20</u> : 8x + 10x 0 2x -